

EPOHA ZDRAVLJA

BROJ 11 GODINA IV

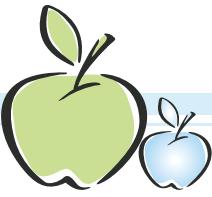
ZAGREB, RUJAN 2008.

HRVATSKA MREŽA ZDRAVIH GRADOVA

Izvor fotografije: StockXchange

Okoliš i zdravlje

Vrtić Zipkica

Dječji vrtić Zipkica ove se pedagoške godine uključio u sustav eko-škola. Tijekom cijele godine s djecom su se provodili razni sadržaji vezani uz ekološko osvjećivanje, pa su nastali i razni projekti poput "Mali vrtlari", "Hrana za ptice", "Drvo", "Šuma", "Otpad i zbrinjavanje", "Voda", "Etno", "Zdrava hrana" i drugi. Vrtić je okružen prekrasnim okolišem, koji nam daje dodatni poticaj usmjeravati djecu na odgovorno ponašanje prema prirodi i okruženju u kojem žive. Već od najranije dobi treba razvijati vrijednosti budućih naraštaja, a kao djelatnici predškolske ustanove indirektno možemo utjecati na razmišljanja i djelovanja roditelja, lokalne zajednice, a i na društvo u kojem djeca odrastaju, tako da na jednostavan i prihvativ način promičemo zdrave stilove življenja. Odgoj i obrazovanje držimo najpogodnijim putem u razvoju ekološke osjetljivosti djece. To stoga jer odgoj i obrazovanje u svakoj prilici potiče dječju aktivnost, samostalnost, suradnju i slobodu u iznošenju osobnih ekoloških viđenja i uvjerenja, omogućava susret s različitim ekološkim ponašanjem i mišljenjem, razvija ekološku kritičnost i stvaralaštvo. Tako se odgaja pojedinac koji će se zalagati za okoliš, osobito onda kada to bude nužno.

Skladan odnos djeteta i prirode, ljubav prema cvijetu, plodu, travci, kukcu, zraci sunca, moru, koji dijete osjeća, pokretač je stvaranja pozitivnog eko-djelovanja. Učeći dijete promatrati, doživljavati i otkrivati tajne prirode svim osjetilima, priroda mu postaje prijatelj, dijete osjeća da ga sunce grije i voli, da se igra s njim, osjeća da sve postoji zbog njega.

Zbog mnogobrojnih eko-aktivnosti koje se u vrtiću provode s djecom, odlučili smo se ove pedagoške godine prijaviti za stjecanje statusa međunarodnog eko-vrtića. Nakon obavljenih svih programskih koraka i ispunjenja uvjeta, međunarodni ocjenjivački sud i povjerenstvo su nam 25. travnja 2008. dodijelili certifikat o stjecanju tog prestižnog statusa i zelenu zastavu na koju smo jako ponosni.

Ono što je najvažnije za razvoj ekološke svijesti jest ljubav prema prirodi. Djeca moraju doći u neposredan i osoban dodir s ljepotom i raznolikošću prirode, a ljubav prema prirodi ono je što će od djece učiniti odgovorne građane. Ekološki odgoj važan je jer želimo naučiti djecu nekim umijećima i ponašanjima koja će pomoći Zemlji da ostane lijepa, čista i slobodna.

Iskustva prirodom/okolišem ovise o mogućnostima okoliša, ali i o tome koliko i kako su obitelj i vrtić za to pripremljeni. Budući da i sama stvaraju otpad, djeca trebaju biti svjesna da moraju sudjelovati u rješavanju problema koji otpad stvara. Djeca trebaju shvatiti svoje sadašnje navike, razmisliti o njima i popraviti ih stjecanjem novih. Stjecanje znanja moralno

bi pomoći djeci u boljem razumijevanju svijeta u kojem žive, svijeta u kojem neznanje, neodgovorno ponašanje, nekontrolirano uništavanje i neučinkovita kontrola onečišćenja iz prošlosti uzrokuju zdravstvene probleme i probleme okoliša. Budu li bolje upućena, djeca će se spremnije suočiti s problemima koji ih očekuju u budućnosti. Djetetova ekološka svijest razvijena je onoliko koliko i u odraslih osoba koje ga okružuju, jer ono uči po modelu, tj. ako vidi odrasloga kako poštuje prirodu i ono će se željeti tako ponašati. Svoju okolinu ono istražuje promatranjem i svim ostalim osjetilima – vidom, sluhom, mirisom, dodirom i okusom.

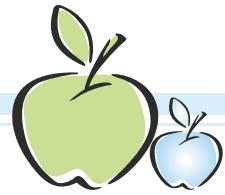
Zaštita okoliša ne ovisi samo o znanju, ona u mnogome ovisi i o srcu. Zaštita okoliša, zbroj je malih koraka koje svatko od nas osobno učini. "... krijući u sebi tajne života, priroda izaziva čovjekovo strahopštovanje...".

U okviru projekta Zabok – Zdravi grad, a s temom ekološka osvještenost, i DV Zipkica se svojim programom uključio u njegovo obilježavanje. Tako je 5. lipnja, na sam Svjetski dan zaštite čovjekove okoline, u dvorani pripremljena promocija eko-početnice Zipkica gdje se na jednome mjestu može vidjeti što su djeca svih odgojno-obrazovnih skupina tijekom ove pedagoške godine radila na temu ekološkog osvjećivanja, zatim izložba radova roditelja nastalih od prirodnih materijala na eko-radionicama, te predstava ekološkog sadržaja "Kraljević žabac", koju je pripremila odgojiteljica Zvezdana Balija, u suradnji s roditeljima i članovima obitelji djece polaznika vrtića.

Dijana Lovinčić-Crnković
ravnateljica DV Zipkica
dv-zipkica@kr.t-com.hr

**Dajte nam ruke
da zagrlimo Zemlju!**

Prioritet - zdravstveno ispravna voda

Krapinsko-zagorska županija se prostire na 1.224,22 km² na kojima živi 142.432 stanovnika. G gustoća naseljenosti je 122/km², što je među najgušće naseljenim županijama u Hrvatskoj. Karakterističan je i veliki broj općina (25) i gradova (7) – najveći grad ima oko 12.000 stanovnika, što govori o raštrkanosti naselja. U takvim uvjetima, a posebno karakterističnom brežuljkastom području, jako je teško osigurati svim stanovnicima adekvatnu vodoopskrbu.

Kvalitetno riješena vodoopskrba je u središnjem dijelu županije i u područjima na nižoj nadmorskoj visini. U tim područjima vodu distribuiraju komunalna društva: Zagorski vodovod – Zabok, Krakom – Krapina, Niskogradnja – Pregrada te Humkom – Hum na Sutli. Oni opskrbljuju oko 60% stanovnika županije.

Ostala područja su relativno bogata podzemnim vodama i stanovnici su sami tijekom posljednjih četrdeset godina izgrađivali vlastite, tzv. lokalne vodovode. Prema nekim podacima tih vodovoda je na području županije oko 300, što većih, što manjih, a u "vlasništvu" su općina (manji broj) i "vodovodnih odbora", tj. grupa građana. Budući da voda iz tih vodovoda (osim sedam najvećih), nije kontrolirana redovito, nego povremeno, postavilo se pitanje kakvu vodu piye više od trećine stanovnika Zagorja.

Krajem 2004. imali smo sljedeće rezultate analiza vode za piće u našem laboratoriju:

Iz tako malog broja uzoraka vidi se da je veliki udio zdravstveno neispravnih, te da je s brojem uzoraka rastao i broj onih koji nisu odgovarali Pravilniku o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće.

Velik je i broj škola koje se opskrbljuju vodom iz lokalnih vodovoda (Tablica 2.)

Vodom iz lokalnih vodovoda opskrbljuju se 32 škole. Uglavnom je riječ o područnim školama koje pohađa manji broj djece, ali u 6 škola s većim brojem djece koristi se voda iz lokalnih vodovoda (ukupno oko 2.800 djece).

Još od 2002. godine Zavod je upozoravao na zdravstveno neispravnu vodu iz tih vodovoda i predlagao da se vodovodi stave pod nadzor i počne sa sanacijom. Na to nas je dodatno potaknula epidemija dizenterije izazvana Shigella sonnei na području jednog lokalnog vodovoda. Međutim, ništa se nije poduzimalo jer je to vrlo osjetljivo pitanje, a rješavanje problema vrlo skupo. Otpor stanovnika je velik jer vodu ne plaćaju ništa (ili maksimalno 5 kn/m³). Kako su te

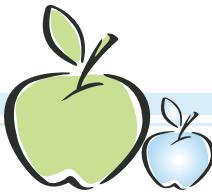
vodovode gradili sami građani, postoji i emotivna vezanost za njih. Cijena sanacije postojećih vodovoda ili izgradnja nove mreže bila bi vrlo visoka, a u tom zahватu morali bi participirati svi stanovnici. Međutim, u 2005. godini, pripremajući se za monitoring koji propisuje Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće, poslali smo jedinicama lokalne samouprave upite s obrascima s osnovnim podacima o vodovodima koji opskrbljuju više od 50 stanovnika. Tako smo dobili podatke koji su bili opsežniji od šturog popisa na kojem je bio naveden samo broj vodovoda na području neke općine. Na osnovi toga smo napravili plan monitoringa i tražili finansijska sredstva od Županije. U to vrijeme bila je aktualna izrada Plana za zdravlje, u čiji okvir je uvršten i projekt pod nazivom "Zdravstveno nekontrolirana voda za piće".

Operativnim planom za zdravlje planirane su aktivnosti u 2006. godini, što je i izvršeno. Imenovano je tročlano Povjerenstvo koje je obišlo vodovode po općinama i gradovima, i to one koje su nam iz jedinica lokalne samouprave dali na uvid (koji opskrbljuju više od 50 stanovnika), upisani su svi dostupni podaci u jedinstvene obrasce, fotografirana su izvorišta, sabirnice, vodospremnici i ostali objekti značajni za pojedini vodovod, uzeti su uzorci vode iz izvorišta, napravljena je "A" analiza uzorka iz izvorišta u laboratoriju Zavoda za javno zdravstvo, a tijekom godine napravljene su ukupno četiri "A" analize uzorka uzetih na mreži u različitim hidrološkim uvjetima.

Izrađeno je izvješće i dano na uvid Županiji, jedinicama lokalne samouprave, a preko medija i stanovništvu županije.

Utvrđeno je da se u 21 (od 32) jedinici lokalne samouprave stanovnici snabdijevaju vodom iz lokalnih vodovoda. Ukupno su obrađena 122 vodovoda, od kojih je 5 zadovoljavajuće, 30 uvjetno zadovoljavajuće, a 87 ih je vrlo loše. Ukupno se vodom iz tih vodovoda snabdijeva 37.664 stanovnika, što je gotovo 30% ukupnog stanovništva u Krapinsko-zagorskoj županiji. Ukupna duljina mreže je 826,5 km. Stanje mreže je vrlo loše, a gubici na mreži su veliki. Na većini vodovoda se vodospremniči loše održavaju, ne čiste se godinama, a klorinacija vode je sporadična i neadekvatna (na najvećem broju vodovoda jednom godišnjelj). Većinom vodovoda upravljaju "vodovodni odbori" ili "grupe građana", a osobe zadužene za održavanje vodovoda nemaju propisanu edukaciju. Većina vodovoda je izgrađena 70-ih i 80-ih godina, nemaju gotovo nikakvu dokumentaciju, ne plaćaju koncesiju ni PDV. Suprotno očekivanjima, potrošači koji nemaju vodomjerje plaćaju vodu paušalno dok oni s vodomjerima plaćaju 3-5 kn/m³. Izvorišta uglavnom nisu ograđena. Lokacije su na mjestima koja ne odgovaraju Pravilniku o utvrđivanju zona sanitarnе zaštite izvorišta. Nalaze se u naselju ili ispod naselja, bez kanalizacije. Količina vode u većini vodovoda nije dovoljna zbog naknadnog priključivanja novih potrošača. U sušnom razdoblju redovite su redukcije vode.

Sveukupno je iz izvorišta analizirano 139 uzoraka, a na mreži 414 uzoraka. U izvorištu je odgovaralo Pravilniku o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće 6 uzoraka (4,3%), a na mreži 39 (9,4%), dakle nije odgovaralo 90,6%. U većini uzoraka izolirane su bakterije koje ukazuju na fekalno zagađenje. U manjem broju uzoraka nađene su povišene koncentracije nitrita, nitrata i organskih tvari. Veći broj uzoraka bio je zamučen.

Operativnim planom za zdravlje planirane su aktivnosti u 2007. godini, koje su i izvršene. Nastavljeno je s analizama četiri puta godišnje te je još nekoliko puta mjerjen klor na mreži, nastavilo se sa 67 vodovoda, što je manji broj jer neke općine nisu bile voljne potpisati ugovore za analize. Educirane su osobe koje održavaju vodovode o pravilnom kloriranju i održavanju te opasnostima ako se koristi bakteriološki kontaminirana voda. Održano je deset predavanja (a prisustvovalo 50% polaznika). Ostali su dobili materijale poštom.

Na 6 vodovoda koji su zadovoljavajuće održavani voda se analizirala mjesечно (po 4, 2 ili 1 uzorak). Analizirana su 133 uzorka, od kojih je 27 bilo zdravstveno neispravno (20%). Jedan vodovod je imao sve uzorce zdravstveno ispravne. Na ostalom 61 vodovodu voda je analizirana 4 puta godišnje. Od ukupno 244 analizirana uzorka na tim vodovodima 228 je bilo neispravno

(93%). Razlozi neispravnosti su kod 253 uzorka mikrobiološka kontaminacija, a kod 65 povišena mutnoća (najviša 143 NTU – maksimalno dopuštena 4). Kod 19 uzorka utvrđena je prisutnost organskih tvari, kod 1 uzorka povišeni nitriti, kod 1 neodgovarajući pH, te kod jednog povišena vrijednost slobodnog rezidualnog klor-a (1,23 mg/l – maksimalno dopušteno 0,5 mg/l).

Operativnim planom za zdravlje planirano je u 2008. godini nastaviti s analizama vode te nastojati uključiti što više vodovoda. Trenutno je ugovorena analiza na 75 vodovoda. Izradit će se brošure o vodi za piće, koje bi se podijelile djeci u školama, a treba održati i predavanja u školama koje se snabdijevaju vodom iz lokalnih vodovoda, što je planirano na jesen. Prikazat će se edukativni crtani film o vodi za piće, koji nam je ustupilo Ministarstvo zdravstva Novog Zelanda, te je preveden da bi se djeci na zanimljiv način prezentirala opasnost od mikrobiološki zagađene vode za piće. Hrvatske vode i Hrvatski zavod za javno zdravstvo u cijeloj Hrvatskoj, pa tako i u Zagoru su proveli projekt proširene analize vode iz izvorišta (mineralni i neki metali uz "A" analizu). Projekt se sastoji od prikupljanja podataka o malim vodovodima, položaju izvorišta (određivanje pomoću GPS-a), te analizi vode iz izvorišta. Analizirano je 115 vodovoda i 136 uzorka. Rezultati će biti objavljeni na jesen, za cijelu Hrvatsku.

Krajem godine ćemo prikazati rezultate analize voda koja se obavlja tijekom 2008. godine.

Neki mjerljivi rezultati našeg projekta su povećanje broja vodovoda u kojima se klorinacija provodi češće od jednom godišnje, kako se radilo prije 2006., 12 vodovoda koji se jednom mjesечно kloriraju Izosanom te 11 vodovoda koji se jednom tjedno kloriraju Izosanom. Od 2007. godine se u 2 vodovoda počeo koristiti automatski klorinator, a od 2008. se koristi u još 4 vodovoda. U većini jedinica lokalne samouprave ubrzane su aktivnosti na rješavanju problema vodoopskrbe, tako de se očekuje tijekom jedne do dvije godine zamjena 20-ak lokalnih s javnim vodovodima. Projekt se nastavlja sve dote dok se broj uzoraka iz svih vodovoda u županiji koji ne odgovaraju Pravilniku o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće ne smanji ispod 10%. Sada je taj broj manji od 5% u javnim vodovodima. Bar bi takav rezultat trebalo postići na svim vodovodima, jer svaki stanovnik Zagorja zaslužuje zdravstveno ispravnu vodu za piće!

Ružica Cipriš, dr. med. spec. mikrobiologije
članica Stručnog tima za provođenje Plana za zdravlje Krapinsko-zagorske županije i voditeljica Službe za zdravstvenu ekologiju ZZJZ Krapinsko-zagorske županije
ekologija.zzjz@inet.hr

Lipanj – ekološka osviještenost

Sukladno planu aktivnosti Krapinsko-zagorske županije u 2008. godini, vezano uz teme mjeseca povodom dvadesete godišnjice projekta Zdravi grad, u našoj su županiji održane brojne aktivnosti, posebno tijekom lipnja, mjeseca posvećenog ekološkoj osviještenosti. Tako smo 1. lipnja organizirali pohod na stanište hrvatske perunike, na stazi "Dedeka Kajbumčaka" na Strahinčici, pod nazivom "Kretanjem do zdravlja". Akciju su proveli članovi Ekološkog društva EKO iz Oroslavja, a dan poslije su, u suradnji s DVJ Šlapica iz Oroslavja organizirali i likovnu radionicu i igraonicu nazvanu "Moje selo maleno". Medijsku smo pozornost svratili i konferencijom za tisk, održanom 5. lipnja, na kojoj se govorilo o aktivnostima Krapinsko-zagorske županije i Grada Zaboka tijekom lipnja. Sadnja cvijeća u žardinjere u središtu Zlatar Bistrice i pohod "Kretanjem do zdravlja" Poučnom stazom "Šumarica" održani su istoga dana, u organizaciji Ekološkog društva Lijepa naša

iz Zlatar Bistrice i OŠ Zlatar Bistrice.

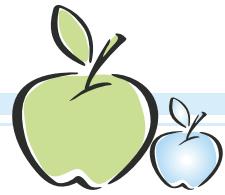
Predavanjen je naslovno "Ekološka osviještenost građanstva i deponiranje glomaznog i otrovnog otpada", u organizaciji Mreže udruga mladih KZŽ i ekoloških udruga KZŽ održano je 8. lipnja, a novi pohod "Kretanjem do zdravlja", na koji su članovi Saveza ekoudruga krenuli 14. lipnja po "Coprnjastoj stezi" u Sekirišću, bio je popraćen i mjerjenjem tlaka i šećera u krvi, na početku i po završetku pohoda. Pohod su organizirali Savez ekoudruga KZŽ, Udruga za očuvanje narodnih običaja i legendi "Coprnjaci i coprnice" te Crveni križ Krapinsko-zagorske županije.

Zagorska liga za borbu protiv raka, Inicijativa za dostojanstvo i kvalitetu života organizirala je 24. lipnja tribinu o čistoci i zdravlju voda i zemlje Krapinsko-zagorske županije, koja je održana u Svetom Križu Začretje, a planom aktivnosti predviđeno je tijekom godine još nekoliko predavanja o kvaliteti vode koju pijemo, koja će se održati u školama, zatim sastanaka s predstvincima lokalne samouprave te edukacijskim predavanja za

osobe koje rade na poslovima održavanja lokalnih vodovoda, o dezinfekciji i higijensko-sanitarnim uvjetima na izvorištu. Organizirat će ih Zavod za javno zdravstvo KZŽ, kao i akcije kontrole zdravstvene ispravnosti vode u bunarima, analize vode, izrade CD-a i brošura koje će Zavod organizirati i provoditi u suradnji s ekološkim timovima u školama.

Krapinsko-zagorska županija i Grad Zabok bili su, u suradnji s Osječko-baranjskom županijom, nositelji kampanje Hrvatske mreže zdravih gradova "Povezani zdravljem" za mjesec lipanj, posvećen ekološkoj osviještenosti. Aktivnosti su održane u svih 35 Zdravih gradova i 17 Zdravih županija, članova Hrvatske mreže zdravih gradova.

Zorica Franjčec-Capar, dipl. iur.
koordinatorica Tima za provođenje Plana za zdravlje KZŽ
Duško Popović
popovicdj@yahoo.com

Korakom do zdravlja

Sav svijet je pokret, gibanje, od najmanjih čestica do kruženja planeta u prostranstvu svemira, od sićušnih molekula i mlazova crvene životne tekućine u našim žilama, do vjetra na najvišim visovima i strujanja u dubinama oceana. Pokret i vječna mijena sastavni su dio života. Čovjek, htio ili ne htio, djelić je te fascinantne igre gibanja i nije čudno što smatramo da tjelesna aktivnost u zdravom, prirodnom okruženju pomaže očuvanju tjelesne kondicije i dobrom zdravlju. Ukratko, bez mnogo opreme i potrebnih vještina, hodanje, šetanje, trčanje, planinarenje, općenito slobodno kretanje u prirodi pridonosi zdravlju, kako fizičkom, tako i psihičkom. Konačno, naše pleme nije stasalo na asfaltu, nego u prašumama i stepama! Čovjek u svojoj genetskoj šifri ima urođenu potrebu za kretanjem, ono ga je pratilo kroz sva razdoblja njegove povijesti.

Danas, pod navalom raznoraznih komercijalnih aktivnosti, fitnessa, wellnessa i slično – tko bi još vjerovao da je hodanje zapravo vrlo učinkovit i zdrav način tjelesne aktivnosti. Tehnološka i tehnička dostignuća modernoga doba svode tu potrebu na minimum, rezultirajući cijelim nizom problema. Pod utjecajem agresivnih reklamnih kampanja, ljudi kupuju skupocjene rekvizite i dijetalne pripravke ne bi li skinuli koji kilogram – dok je besplatno hodanje prirodom najprihvativija i možda najpotencijenija tjelesna aktivnost! Zapanjujuće su brojke mjesečnih podataka o vikend-posjećenosti pojedinih trgovачkih centara: 900.000 do 1,5 milijuna posjetitelja – samo u Zagrebu! Kao rezultat agresivnih reklamnih kampanja, gradani su svoje šetnje i pješačenja locirali, umjesto u gradske

parkove i Sljeme – u nezdrave, klimatizirane i loše osvijetljene hangare megalotgovina. Ta patološka "rekreacija" po šoping centrima samo je mala karika u lancu nezdravih navika, koje daju prednost raznoraznim "drmalicama" za poboljšanje cirkulacije, električnim masažerima i skakanju pred televizorom uz upute sa DVD-a. Pješačenje poboljšava opće i mentalno zdravlje. Zdravlje pojedinca utječe na zdravlje društvene zajednice koja kreira i provodi politiku brige za okoliš. Mentalne sposobnosti povezane su sa zdravljem kardiovaskularnog sustava, koji je bitan za opskrbu mozga kisikom i hranjivim tvarima. Loše stanje kardiovaskularnog sustava povezano je s depresijom, fizičko kretanje ima i direktnе efekte na kemiju mozga, zaključak je znanstvenika na prošlogodišnjoj konferenciji American Academy of Neurology u Philadelphiji, čija je tema bila povezanost fizičkih aktivnosti i mentalnog zdravlja.

U Hrvatskoj danas na 2,5 stanovnika "ide" jedan automobil. Hodanje se koristi minimalno, u projektu stotinjak metara dnevno, vremenski do najviše jedan sat, uglavnom koliko treba pješačiti od parkirališta do radnoga mjeseta, škole, restorana ili stana. U domaćinstvima je korištenje nogu svedeno na desetak koraka koliko treba prošetati do nekog kućnog aparata, stola ili kreveta. U uredima, pa i proizvodnim pogonima, sve je na "daljinski", čak i stolice imaju kotačice. Tako je druga strana medalje sjedilački način života, usvojen u visokotehnologiziranoj civilizaciji. Kako je već bezbroj puta ponovljena činjenica da je najveća prijetnja zdravlju i životu u modernom svijetu loše

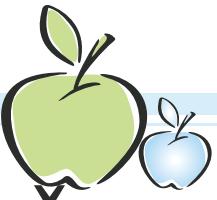
stanje srčano-žilnog sustava i pretilost – hodanje je ključ održavanja zdrave tjelesne težine, smanjivanja rizika srčanih bolesti, ali i djelotvornog suprotstavljanja stresu. Hodanje je sigurna aktivnost s najmanjim rizikom od ozljeda od svih tjelesnih aktivnosti. Neaktivni ljudi, dokazano je, imaju zastoje i ograničenja percepcija, a prenoseći ih na društvenu zajednicu, stvaraju bolesno okruženje. Hrvatski zavod za javno zdravstvo u obrađenim podacima objavio je da su se bolesti iz skupine mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja u 2002. godini nalazile na sedmome mjestu uzroka bolničkog lječenja, a iste je godine 38.800 ljudi bilo hospitalizirano zbog mentalnih bolesti. Podaci istog zavoda iz 2006. godine pokazuju da stanovništvo u Hrvatskoj najčešće umire od posljedica krvоžilnih oboljenja – čak 25.611 stanovnika.

Cilj je Saveza eko-udruga KZŽ-a u suradnji s Planinarskim savezom KZŽ-a, hodanje i kretanje prirodom uesti kao rutinski način ispunjavanja zdrave tjelesne aktivnosti koji dovodi do povećanja kvalitete življenja, stvaranje navike aktivnosti kod djece, mobiliziranja i motivacije starijih ljudi na aktivnost, povećanja zdravstvene prevencije. Uz to, naravno, ide i briga o okolišu, očuvanju krajobraznog identiteta Zagorja i njegove jedinstvene prirode! Hodajte u društvu, s kućnim ljubimcem, koristite priliku za hodanje umjesto vožnje, krenite ususret zdravlju i dobrom osjećaju iskonske povezanosti čovjeka i prirode.

Dunja Horvatin

Savez eko-udruga KZŽ-a

Škola za male i buduće planinare

Početkom školske 2007./2008. godine pokrenut je pilot projekt "Škola za male i buduće planinare". Projekt je pokrenut u suradnji s Planinarskim društvom Duga, čiji su članovi dugogodišnji suradnici u nizu ekoloških aktivnosti unutar Interesne grupe građana za unapređivanje i zaštitu okoliša. Škola mladih budućih planinara odvijala se unutar prostorija Osnovne škole Centar tijekom prvog obrazovnog razdoblja, odnosno Osnovne škole Podmurvice, tijekom drugog obrazovnog razdoblja u poslijepodnevnim satima, dva puta tjedno.

Program je uključivao ciljeve, zadatke, prava i dužnosti planinara, planinarsku etiku, upute o opremi planinara, ulozi planinara u zaštiti planinarske prirode, zdravstvenu zaštitu u planinama, kretanje u prirodi, snalaženje u prirodi, te korištenje geografskih karata za orijentaciju u prirodi.

Posebno zanimljiva bila su predavanja o čudi planina, uvjetima u planinskom okolišu i meteorološkim uvjetima, oznakama u prirodi, markacijama putova, staza i obilaznice, te upute o prehrani i higijeni u planinama. Nakon kabinetetskog rada planinarske škole i provjere znanja, organizirana je dvodnevna

kombinirana vježba, pri čemu su se kroz simulaciju provjeravala i koristila stecena znanja.

Planinarska škola za učenike bila je besplatna, a učlanjenjem mladih planinara u planinarsko društvo dobili smo "nove" planinare koji će aktivno sudjelovati u našim aktivnostima, čak i u svojstvu vodiča u sklopu projekta Kretanjem do zdravlja, koji bilježi desetogodišnjicu provođenja.

**Mr. sc. Irena Deže Starčević, prof.
Dragann Japel**
predsjednik Planinarskog društva Duga

Riječke šetnice

Rijeka. Povijest ovog područja slagana je sloj po sloj više od dvije tisuće godina. Liburnske gradine, antička Tarsatica, srednjovjekovni Fluminis, ugarska "Riječka krpica", Država Rijeka, podjela grada između dvije države s granicom na Rječini i sve tako do današnjih dana i velikog rasta unutar skučenog prostora između brda iznad Draške doline i doline Rječine, do mora, stasala je Rijeka.

i zaštitom kulturne baštine pokušavaju odgovoriti na pitanje tko smo i od kuda dolazimo, kamo idemo?!

U "borbu" se uključuju raznim projektima i gradske strukture. Jedan je od njih i projekt Rijeka – Zdravi grad. Upravo unutar Zdravoga grada pokrenut je i projekt Riječke šetnice, u suradnji s udruženjem planinara Rijeke.

Riječke šetnice su zamišljene tako da se označenim putovima, cestama i stazama može pješke doći od Plumbuma na istočnom dijelu, do Bivja, odnosno Preluka, na zapadnom dijelu grada. Ovaj je "prsten" podijeljen na više dionica i poddionica koje sve počinju i završavaju na autobusnim stanicama gradskoga prijevoza, a prolaze kroz najljepše i najzeljenije dijelove gradskoga područja, uz mnogobrojne povijesne spomenike koji ih okružuju.

Na "prsten" se vezuje nekoliko dodatnih šetnica, koje najčešće povezuju središte grada s "prstenom". Kako se projekt, s obzirom na obim poslova i finansijske troškove, planira

provoditi u fazama, završna faza uključuje mogućnost da se Riječka šetnica poveže sa šetnicama općina i gradova koji graniče s Rijekom, kao i da se trasiraju i izgrade još neke dodatne šetnice, od kojih bi vjerojatno najatraktivnija bila šetnica koja bi uza samo korito Rječine povezala Delta s mostom u Pašcu.

Razvoj grada je neumitan. Izgradnja postaje opasnija od smeća, otpada ili problema sa svjetlosnim zagađenjem.

Teško je da će projekt Riječkih šetnica moći zaustaviti izgradnju i uništenje malobrojnih prirodnih oaza, ali može pokrenuti građane da se, zbog osobnog zdravlja, više kreću, da pješače, da bolje upoznaju svoj grad i mnogobrojne prirodne ljepote kojima je okružen, koje mogu podijeliti sa svima onima koji dolaze u naš grad.

Darko Mohar
Planinarsko društvo Bazovica
Mr. sc. Irena Deže Starčević, prof.

Sunce, prijatelj ili neprijatelj?

Sunce ima mnogobrojne pozitivne učinke, pojačava osjećaj ugode i vitalnost, potiče sintezu D vitamina koja je vrlo važna za izgradnju kostiju, no nasuprot tomu, poznati su i štetni učinci uslijed intenzivnog izlaganja sunca, posebno vezano za UVA i UVB zračenje. Kako građane upozoriti, kako ukazati, kako saznati fototip kože, razinu zaštite, zaštitni faktor?! U sklopu projekta Rijeka – Zdravi grad,

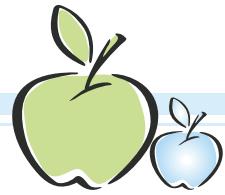
interesne grupe građana za unapređivanje zaštite okoliša, pokrenut je pilot projekt, u suradnji s Ljekarnom Jadran iz Rijeke, u okviru kojeg će farmaceuti besplatno obavljati ispitivanje fototipa kože članovima udruge koje okupljaju osobe s urođenim ili stečenim invaliditetom i članovima klubova starijih osoba.

Ispitivanje će se vršiti organizirano, unutar udruga/klubova uz moguću neposrednu komunikaciju, pružanje savjeta i kratko

predavanje o vlastitoj zaštiti zdravlja kože, te znakovima upozorenja. Tim povodom tiskan je letak koji će se neposredno distribuirati.

Evaluacija pilot projekta prezentirat će se uz predavanje liječnika, specijalista dermatologije i onkologije, te magistra farmacije, u povodu Dana zaštite ozona koji obilježavamo 16. rujna 2008. godine.

Mr. sc. Irena Deže Starčević, prof.

Udruga Zdrav život

Upovodu deset godina uspješne suradnje Udruge Zdrav život iz Rijeke i projekta Rijeka – Zdravi grad, građani Rijeke počašćeni su primorskom moćnom juhom od šparoga. Zdravlje i okoliš bila je poruka gastronomске ponude, koja je održana u subotu, 10. svibnja na riječkom Korzu. Podijeljeno je oko 600 šalica juhe, pripremljene u hotelu Bonavia, uz

donaciju kruha Mavrović. Članovi Udruge su uz juhu dijelili i namaz od medvjedeg luka i namaz – med od maslačka.

Uz obilježavanje uspješne suradnje s projektom Rijeka – Zdravi grad istaknuto je i sudjelovanje Udruge na 5. međunarodnom mediteranskom sajmu zdrave hrane i ljekovitog bilja u Dubrovniku, od 4. do 6. travnja 2008., na kojem je Udruga ne samo promovirala

suradnju sa Zdravim gradom, nego je osvojila i dvije nagrade, Priznanje za naj mediteranski stol (na kojem je predstavljena moćna primorska juha od šparoga) i Priznanje za najuspješniji nastup na sajmu (ljekovita glina).

Ivan Lesinger

Udruga Zdrav život

Mr. sc. Irena Deže Starčević, prof.

Primorska moćna juha od šparoga (za 4 osobe)

200 g šparoga (mekanih dijelova),
400 g krumpira izrezanog na male kockice,
50 g pancete – sušena slanina,
1 kavana šalica usitnjениh listova kadulje,
1 kavana šalica usitnjениh listova medvjedeg luka,
1 kavana šalica usitnjenog vlasca,
1 kavana šalica usitnjenog divljeg poriluka,
1 – 2 dl vrhnja za kuhanje,
1 jušna žlica "Vegete"

Priprema: prepržimo sitno sjeckanu pancetu i kada se preprži, dodajmo krumpir sitno sjeckan na kockice (da se kuhanjem raskuha, jer tako daje gustoću

juhi). U tavi prepržimo šparoge, koje smo izrezali na 1 cm dužine (meki dijelovi), a tvrde dijelove šparoge dobro prokuhamo, da dobijemo temeljac od šparoga. Kada se krumpir ostakli, dodamo prepržene šparoge i zalijevamo s vodom-temeljcem od šparoga. Kuhamo na laganoj vatri uz povremeno miješanje. Kada se krumpir potpuno raskuha, dodamo samoniklo jestivo bilje, koje smo prethodno pripremili u većoj tavi, s malo ulja na kojem smo prepržili divlji poriluk, dodali listove medvjedeg luka i listove kadulje. Dobro promiješamo i ulijemo u lonac s juhom. Kratko kuhamo i pri kraju kuhanja dodamo vrhnje i sitno isjeckan vlasac. Preporučuje se miksat juhu i poslužiti je sa suhim prepečenim kruhom ili

kruhom izrezanim na kockice. Nutritivno, juha od šparoge predstavlja kaloričan okrepljujući obrok, u kombinaciji s ljekovitim djelovanjem šparoge, kadulje, medvjedeg luka, poriluka i vlasca. Za potpuno ljekovito djelovanje preporučujemo pripremu juhe bez pancete – sušene slanine i vrhnja.

Takva juha djeluje diuretički, pojačava mokrenje i regulira crijevnu mikrofloru s laganim podražajem na pražnjenje. Juha se u prvom redu preporučuje u proljeće, osobama koje žele očistiti svoj organizam, a ujedno ga hraniti s vrijednim sastojcima samoniklog jestivog bilja. Gastronomski je namijenjena osobama koje žele uživati u bogatstvu okusa.

Spasimo noć!

Iove godine obilježavali smo Dan planeta Zemlje – 22. travnja. Tiskan je letak, a održana su i predavanja na temu "Spasimo noć!... Utjecaj svjetlosnog onečišćenja na eko sustav"!

Dan planeta Zemlje, jedan od najistaknutijih eko-datumata, bio je prigoda ukazati na svjetlosno zagađenje/onečišćenje, što predstavlja povećanje svjetline neba za vrijeme noći, a nastaje uslijed isijavanja nepotrebne i nekorisne emisije svjetlosti u prostor, izvan područja koje je potrebno osvijetliti. Do te emisije dolazi zbog upotrebe neekoloških rasvjetnih tijela. Aspekti kojima se ističe loše djelovanje neekološke rasvjete, tj. svjetlosnog zagađenja su ekološki,

ekonomski, astronomski, zdravstveni, psihički, etički, estetski, sigurnost u prometu, javna sigurnost i mnogi drugi. Da se radi o alarmantnoj situaciji u svijetu, potvrđuje i borba UNESCO-a za zaštitu noći! Svjetlost odista zagaduje prirodu, pri čemu negativno utječe na biljni i životinjski svijet, ali i na čovjeka koji je dio biološkoga lanca. Proizvođači rasvjetnih tijela u Europi danas proizvode i preporučuju ekološka rasvjetna tijela. Ona u cijelosti ispunjavaju svoju osnovnu zadaću – osvjetljavaju, ali nemaju negativan odraz na ekološki sustav, troše manje energije, u skladu su sa zakonima RH, rezolucijama Ujedinjenih naroda (UNESCO), poveljom Europske unije, modernim

tehničkim rješenjima i sigurnosnim propisima.

Manifestaciju je podržao Energo d.d., a predavanja su se odvijala na Riječkoj zvjezdarnici, u suradnji s Akademskim astronomskim društvom Rijeka. Uz predavanje "Utjecaj svjetlosnog onečišćenja na eko sustav", slijedila su i predavanja "Ekološka javna rasvjeta u gradu Rijeci" i "Tehnološka optimalizacija javne rasvjete s obzirom na učinke (na okoliš)", te izložba fotografija, a nakon večernjih predavanja uslijedilo je i promatranje astronomskih objekata teleskopom.

Mr. sc. Irena Deže Starčević, prof.

Osnovna škola Srdoči

OŠ Srdoči od 2007. godine ima status međunarodne eko-škole, a u provedbi svojega projekta bavi se između ostalog unapređivanjem i zaštitom okoliša, kroz ekološke akcije i razvijanje ekološke kulture. Učenici sudjeluju u eko-kvizovima, na natječajima i smotrama. Suradujemo i s drugim školama, te na međunarodnoj razini na promicanju zdravoga načina života, brizi za starije, bolesne i osobe s invaliditetom, u skrbi o djeci i mladima, posebno o

pravima djeteta, u prevenciji ovisnosti, te u kreiranju slobodnog vremena djece i mladih. Obilježavamo prigodne datume, poput Dana pješačenja, Dana zaštite životinja, Svjetskog dana zdravlja, Svjetskog dana voda, Dana planeta Zemlje, Dana zaštite okoliša i drugih. Suradujemo i s drugim interesnim grupama, koje su dio ovoga projekta, te s komunalnim ustanovama, Crvenim križem, socijalnim ustanovama, ekološkim ustanovama, centrima za društvenu brigu o starijim osobama, klubovima, Udrugom "Zdrav život"

te udrugama za zaštitu životinja. Posebno ističemo suradnju s Mjesnim odborom Srdoči i udrugama umirovljenika Srdoči i Zamet.

Predstavnici učenika OŠ Srdoči članovi su Gradskog vijeća učenika Rijeka – Zdravi grad, te redovito sudjeluju na sastancima i dogovorene aktivnosti prenose u školu.

Radojka Prijic, učiteljica
Renata Skočaj, učiteljica
Jadranka Žic, učiteljica

Karlovac u borbi za čišći okoliš

Grad Karlovac je kroz projekt Karlovac – Zdravi grad financirao provedbu mnogobrojnih projekata, a među njima su i čišćenje naših šuma, stvaranje poučnih staza kroz Kozjaču, borba protiv ambrozije, pokretanje Globe projekta i drugi.

Već se punih trinaest godina provodi i projekt Eko-stvaralaštvo, kojega je 1996. godine pokrenula Udruga za zaštitu okoliša Karlovac, u povodu 5. lipnja, Svjetskog dana zaštite okoliša. Svake se godine na taj dan održava svečana akademija na kojoj se najuspješnijoj djeci vrtićke dobi, osnovnoškolcima i srednjoškolcima dijele nagrade za likovne i literarne radeve.

Nagrađuju se i škole s najljepše uređenim okolišem.

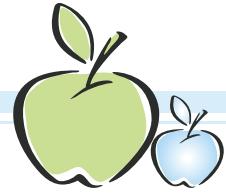
Radovi koji pristižu na ovo natjecanje nose poruke djece odraslima o potrebi brige za okoliš i skreću pažnju na ljepotu prirode i potrebu njenog očuvanja.

Cilj je akcije prije svega edukativni, kreativni i odgojni, ali i radni, jer se škole i vrtići potiču na uređenje svoga okoliša. Ovim projektom najmlađima ukazujemo na potrebu očuvanja okoliša i brige za njega, a oni svojim prijedlozima i viđenjem problematike jasno pokazuju svoj stav i odraslima šalju poruku o važnosti zaštite okoliša, osjećaju se uključeni u projekt, a to je i njegov osnovni smisao.

Ciljevi koji se postižu projektom su edukacija najmlađih i ukazivanje na potrebu očuvanja okoliša, viđenje problema u okolišu s aspekta djece, dječji prijedlozi za očuvanje okoliša, natjecateljski duh i poticanje kreativnosti, te upoznavanje vrijednih prirodnih odnosno kulturnih mesta naše zemlje.

U projektu svake godine sudjeluje više od tri tisuće djece. Uvijek govorimo kako na mladima svijet ostaje, pa valja poslušati njihove poruke, a jedna od njih glasi: "Čovječe, prema prirodi pažljiv budi, jer o njoj ovise svi ljudi"!

Marija Pilčik
stručna suradnica za zaštitu okoliša

Kontrola kontaminiranosti javnih površina

Grad Pula je u svrhu ostvarenja opredjeljenja da pridonese povećanju kvalitete življenja svojih građana, Odlukom Gradskog poglavarstva prihvatio Projekt kontrole kontaminiranosti javnih površina parazitskim elementima opasnim za ljudsko zdravlje na području Grada Pule. Organizator provedbe projekta na našem lokalitetu, u okviru provedbe programa javnozdravstvenih mjera bio je Upravni odjel za socijalnu skrb i zdravstvo Grada Pule. Provoditelj projekta bio je Zavod za parazitologiju i invazijske bolesti Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Cilj projekta bio je utvrditi stupanj kontaminiranosti javnih površina – parkova, zelenih površina, šetališta i dječjih igrališta, potencijalnim uzročnicima opasnih parazitskih zoonoz, koje ugrožavaju zdravje ljudi, a pogotovo djece koja se koriste tim površinama, kako bi se poduzele odgovarajuće mjere za smanjenje kontaminiranosti, te uklanjanje potencijalne opasnosti za ljudsko zdravje sprječavanjem okolnosti za razvoj zaraznih bolesti.

U lipnju 2007. godine obavljena je prva, a u prosincu druga pretraga 90 uzoraka zemlje i pijeska s devet lokacija javnih površina, koje su određene projektom. Sa svake od devet lokacija pretraženo je po 10 uzoraka zemlje i pijeska, u količini od najmanje 500 grama po uzorku. U parkovima, uzorci zemlje su uzimani s 10 različitih mjesta, kao i uzorci pijeska iz dječjih pješčanika, te mjesta gdje djeca najčešće borave. Uzorci su uzimani sa sjenovitim mjestima i mjestima izloženim suncu. O rezultatima provedbe projekta Zavod za parazitologiju i invazijske bolesti dostavio je izvješća, u kojima se navodi da su sve lokacije pozitivne bar na jednu parazitsku vrstu, te da rezultati upozoravaju na realnu opasnost invadiranja ljudi, pogotovo djece, nematodskim jajima, a u manjoj mjeri i protozojskim cistama. Uočen je povećani stupanj kontaminiranosti u prosincu u odnosu na lipanj.

Nalazi povećane kontaminiranosti tla mogu se objasniti vrlo povoljnim klimatskim uvjetima za dugo zadržavanje jaja u tlu, za njihov nesmetani embrionalni razvoj i duže zadržavanje vitalnosti invazijskih stadija, zatim relativno kasno javljanje niskih temperatura koje nisu trajale dulji vremenski period, a zbog niže godišnje količine padalina, a ipak uz dodatnu količinu vlage u tlu, parazitska jaja se nisu spustila u niže slojeve tla nego su upravo ovi uvjeti pogodovali njihovom opstanku.

Također, moguće objašnjenje povećanja kontaminiranosti je i turistička sezona, odnosno povećani broj ljudi, ali i životinja na istom području.

Rezultati pretraga u skladu su s očekivanjima, kao i rezultati sličnih istraživanja u drugim zemljama, koje su klimatski slične našim uvjetima. Nalaz kontaminacije parazitskim elementima u parkovima zahtijeva osmišljavanje i provođenje programa kontrole i implementaciju preventivnih mjera za smanjenje kontaminiranosti u budućnosti, odnosno uklanjanje opasnosti za ljudsko zdravje, a naročito zdravlje djece.

Bilo bi neophodno i nadalje pratiti stupanj kontaminiranosti gradskih parkova, dječjih igrališta i to naročito onih u kojima je nađena jača kontaminiranost, a eventualno i proširiti istraživanja na lokacije koje nisu obuhvaćene pretragama u 2007. godini.

Nalaz kontaminacije parazitskim elementima u parkovima zahtijeva osmišljavanje i provođenje programakontroleiimplementaciju preventivnih mjera za smanjenje kontaminiranosti u budućnosti, odnosno uklanjanje opasnosti za ljudsko zdravje.

Kontaminacija javnih površina – parkova, a pogotovo dječjih igrališta, zahtijeva učinkovito javnozdravstveno djelovanje u smislu provođenja preventivnih mjera, djelovanja na samim lokacijama – parkovima i dječjim igralištima, djelovanja na izvore kontaminacije – pse, mačke i ljudi te edukaciju stanovništva.

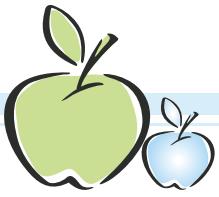
Osiguravajuće društvo "Grawe Hrvatska" doniralo je 120.000,00 kuna za uređenje dječjeg igrališta u Titovom parku. Postavljene su nove naprave za igru djece

te antistres podloga ispod igrala za djecu, koja se lako održava. Uklonjen je pješčanik. U Parku Žrtava fašizma uklonjen je pješčanik i na njegovo mjesto postavljeno igralo za djecu uzrasta od 0 do 3 godine, te antistres podloga. Ispod drvene naprave za igru postavljena je podloga od lijevane gume, koju je donirao izvođač radova. U Parku Grada Graza eliminirat će se pješčanik. Zbog podloge koja se nalazi ispod sadašnjeg parka i saznanja da je park pod posebnom konzervatorskom zaštitom, s graditeljskim nadzorom je postignut dogovor da će se na prostoru sadašnjih pješčanika nasuti novi sloj zemlje i zasaditi grmљe i zelaste trajnice. Sadnja je počela sredinom lipnja, nakon dovršetka svih radova na sadnji ljetnica. Planira se pristupiti uređenju dječjeg igrališta i u Parku Franje Josipa I., te nastaviti s postavljanjem antistres podloga na ostalim dječjim igralištima.

Poduzete aktivnosti predstavljaju konkretne mјere u okviru sustavnog pristupa prevenciji razvoja, odnosno širenja zaraznih bolesti, a sastavni su dio niza aktivnosti kojima se nastoji poticati odgovornost građana za očuvanje čistoće površina kojima se koriste svi članovi zajednice, od onih najmlađih do najstarijih i u različite svrhe. Zajednički je cilj građana i uprave učiniti svoj grad mjestom ugodnim za življenje, uz odgovornost svakoga da vlastitim ponašanjem pridonese postizanju ovog cilja, te slobodu da odabere ponašanje koje rezultira njegovom osobnom dobrobiti, uz poštivanje potreba drugih članova zajednice.

**Silvija Hrelja, prof.
Davor Radolović, dr. vet.**

Utjecaj tehničke struke na prevenciju alergija dišnog sustava

Urazdoblju od 200 milijuna godina evolucije, čovjek je prolazio kroz različite razvojne faze i oblike. Razvoj je ovisio o okolišu koji mu je bio na raspolaganju. Promjene okoliša bile su postupne, pa im se čovjek svojim genetskim kapacitetima postupno prilagođavao. Nagli industrijski razvitak i tehnološki napredak bitno mijenjaju okoliš, koji, promijenjen, počinje negativno djelovati na zdravlje ljudi kroz povećanje razine buke, zagađenje zraka, vode i tla.

Budući da čovjek provodi više od 80% vremena u zatvorenim prostorima, za pretpostaviti je da unutrašnji prostori više pogoduju razvoju alergijskih bolesti dišnih organa. U tom smislu, između ostalog, upućuje se na građevinske materijale; namještaj i materijale u kojima ima organskih otapala i formaldehida, neodgovarajuće prozračivanje i "sindrom bolesne zgrade" koji se u unutrašnjem prostoru manifestira na osobe izazivanjem nelagode i tjeskobe, glavobolje i simptoma sličnih lakšoj prehladi. Navedeni unutrašnji i vanjski agensi, pokretači su alergija dišnog sustava, a nasuprot tomu, osnovna mjeru za smanjenje simptoma alergija dišnih sustava jest izbjegavanje alergena, odnosno izbjegavanje unutrašnjih i vanjskih agensa. Budući da su agensi u prostoru, koji je svuda oko nas, postavlja se pitanje je li moguće provoditi mjeru izbjegavanja alergena (agensa), čimbenika alergija dišnog sustava, bez suradnje s tehničkom strukom (urbanistima, arhitektima i svim profilima inženjera).

Na temelju Zakona o komunalnom gospodarstvu, NN 26/03., 2/04. i 178/04., pod komunalnim gospodarstvom podrazumijeva se obavljanje komunalnih usluga od interesa za fizičke i pravne osobe, te financiranje građenja i održavanja objekata i uređaja komunalne infrastrukture kao cjelovitog sustava na području jedinica lokalne samouprave i županija, a sve u skladu s održivim razvijanjem. Komunalne djelatnosti, na temelju čl. 3. Zakona o komunalnom gospodarstvu, NN 26/03., 2/04. i 178/04., jesu: 1) opskrba pitkom vodom, 2) odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda, 3) opskrba plinom, 4) opskrba toplinskom energijom, 5) prijevoz putnika u javnom prometu, 6) održavanje čistoće, 7) odlaganje komunalnog otpada, 8) održavanje javnih površina, 9) održavanje nerazvrstanih cesta, 10) tržnice na malo, 11) održavanje groblja

i kre matorija te obavljanje pogrebnih poslova, 12) obavljanje dimnjačarskih poslova, 13) javna rasvjeta. Iz navedenog se vidi da su u realizaciji komunalne djelatnosti u velikoj mjeri uključeni projektanti i cjelokupna tehnička struka, koja ima veliku odgovornost u uređenju okoliša, kao i utjecaj na oblikovanje stila života i kvalitetu zdravlja stanovnika.

Prostorno planiranje može biti integralno i strategijsko. Integralno podrazumijeva horizontalno i vertikalno planiranje prostornog uređenja i upravljanje okolišem uz provjeravanje ciljeva razvoja u vremenu, prostoru i društvenom okruženju, a glavni je cilj stvaranje uvjeta za održivi razvoj. Strategijsko podrazumijeva proces kojim svako društvo može oblikovati svoju budućnost i usmjeravanje na prioritete i kvalitetu ostvarenja, na aktivnu komunikaciju između strateških ciljeva i pojedinačnih akcija, između svih zainteresiranih i onih što donose i provode odluke. Strategijsko planiranje uzima u obzir postojeće stanje (retrospektivu) i mogućnosti, ali se prije svega usmjerava na budućnost (prospektivu), predviđajući i moguće promjene tijekom ostvarivanja. Prostorno planiranje uključuje utvrđivanje, raščlanjivanje i vrednovanje svih čimbenika i njihovih međuodnosa u prostoru, a kompromisnim ili optimalnim rješenjima omogućuje pravovremeno izbjegavanje konfliktata i rizika, sanaciju i zaštitu prostora, okoliša i korisnika prostora.

Svrha prostornog planiranja jest da se na temelju znanstvenih spoznaja u istraživanju društvenih procesa i prirodnog okoliša na prostor prenese utvrđeni društveno-gospodarski plan razvijatka (od republike do županije, grada i općine) poštujući općedruštvene vrijednosti i ciljeve, gospodarske i tehničke mogućnosti, te odnose u planiranom području s pripadajućim osobnim posebnostima.

Urbanističko planiranje, urbanizam, je planiranje uređenja naselja, dok je prostorno planiranje – planiranje uređenja šireg, ukupnog prostora u nadležnosti pravne jedinice. U suvremenim uvjetima života, koji su različiti u svakom gradu, ljudi se neprestano prilagođavaju, ali isto tako neprestano se i urbanoza grada, koju čini skuparhitektonski struktura, infrastruktura, komunikacijski sustava, protoka informacija, energije i ljudi kao socijalne i

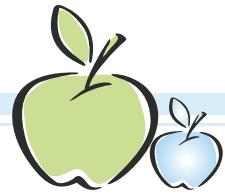
biološke skupine, mora mijenjati u skladu s novim uvjetima tehnologija i suvremenim prostornim koncepcijama. Neprestanim brzim mijenjama čovjek se ne uspijeva prilagoditi, te sve više obolijeva od bolesti koje se svrstavaju u grupu "civilizacijskih bolesti". Najčešće "civilizacijske bolesti" su razne traume, prometne nesreće, kronične bolesti krvоžilnog sustava, živčanog sustava, degenerativne bolesti, zločudne bolesti te bolesti metabolizma i alergijskih stanja.

U današnje vrijeme pojам prostornog planiranja, urbanističkog planiranja grada i gradskog načina života neodvojiv je od pojma zdravlja, te je Svjetska zdravstvena organizacija 1986. godine, s ciljem stvaranja osnove za primjenu načela Zdravlja za sve na lokalnoj razini, a s obzirom na zatećeno zdravlje stanovnika gradova diljem svijeta, pokrenula projekt Zdravi grad, a potom i zdravo urbano planiranje čiji je cilj poboljšati kvalitetu života u gradovima i naseljenim mjestima, te kroz sveobuhvatni i interdisciplinarni pristup stvoriti uvjete za bolje zdravlje svih korisnika prostora. Razina zdravlja u gradovima i u zajednicama, kao i razina zdravlja u urbanističkom planiranju, može se utvrditi na temelju pokazatelja zdravlja u zajednicama, profila zdravlja grada i pokazatelja zdravog urbanog planiranja SZO-a.

Iz navedenog se potvrđuje važnost utjecaja tehničke struke na održivi razvitak.

Alergija jest preosjetljivost imunološkog sustava organizma. Alergijesumultikauzalne bolesti čija je etiologija vezana za genetsku sklonost, suvremeni način života koji uključuje način stanovanja i prehrane, stres, potrošnju lijekova, onečišćenje unutrašnjeg i vanjskog okoliša i dijagnostiku alergijskih bolesti. Tvari koje izazivaju alergijsku reakciju zovu se alergeni. Broj oboljelih od alergijskih bolesti veći je u urbanim sredinama razvijenih zemalja (u kojima se više projektira, gradi i uređuje prostor). Prema procjenama, oko 400.000 ljudi u Hrvatskoj boluje od sezonskog alergijskog rinitisa. Učestalost je u porastu, a uzrok je u općem zagađenju zraka. Najčešće obolijevaju osobe između 25. i 34. godine života, češće žene nego muškarci.

Najznačajnije onečišćenje unutrašnjeg prostora nastaje pri izgaranju duhana, goriva za grijanje i kuhanje, kao i izloženost kemikalijama. Značajni onečišćivači unutrašnjeg prostora, koji utječu na

pojavnost alergija, jesu i pljesni i grinje, kućna prašina i životinje. Razvoju grinja pogoduju topli i slabo ventilirani prostori. Grinje se naročito zadržavaju u tepisima, madracima, jastucima, prekrivačima. Pljesni se javljaju u vlažnom i toploj prostoru. Grinje i pljesni prisutni su u zatvorenom prostoru tijekom cijele godine.

Osnovna preporuka u prevenciji alergijskih bolesti jest izbjegavanje alergena i prilagodba načina života uz primjenu zdravog stila života i propisane terapije. Mjere smanjivanja izloženosti alergenima podrazumijevaju izbjegavanje alergena, odnosno uklanjanje alergena iz okoliša, kao što su grinje kućne prašine, pljesni, alergeni kućnih životinja, što se postiže uklanjanjem tepiha i tapeciranog

namještaja, primjenom nepropusnih navlaka za madrace, primjenom akaricidnih sredstava, fungicidnih boja, izbjegavanjem dužeg boravka na otvorenom u doba visoke koncentracije alergena, prestankom pušenja i izbjegavanjem pasivnog pušenja.

U skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i gradnji, etikom i moralom struke, projektanti trebaju u urbanističkim planovima, studijama utjecaja na okoliš i svim dokumentima za uređenje prostora, projektiranje i gradnju navesti koje alergeno bilje i materijale ne treba koristiti u uređenju okoliša, izgradnji i opremanju građevina, jer štetno djeluju na zdravlje. Lokalna uprava kroz urbano i komunalno

uređenje u suradnji s tehničkom strukom utječu na pojavnost "civilizacijskih bolesti" kao što su, primjerice, alergije dišnog sustava. Nezdravstveni sektori urbanizam i komunalno gospodarstvo u nadležnosti su lokalne (područne) uprave. Stoga, lokalne (područne) uprave i urbanisti, te tehnička struka, u velikoj mjeri utječu na incidenciju "civilizacijskih bolesti", a time i na kvalitetu života, zdravlja, gospodarskog razvijanja i održivog razvijanja u cijelosti.

Mandica Sanković, dipl. ing. arh.,
procelnica Upravnog odjela za prostorno uređenje, gradnju i zaštitu okoliša
mandica.sankovic@vk.htnet.hr

Kutinska Agenda 7+

U proljeće 2008. godine prezentiran je program projekta Kutina – Zdravi grad, u razdoblju od 2007. do 2014. godine, nazvan Kutinska Agenda 7+. Temeljni je cilj programa usklađivanje vizije razvoja Grada Kutine s načelima održivog razvijanja, te stvaranje partnerskog odnosa između nositelja vlasti, javnosti-građana te gospodarstva-poduzetnika. Kutina svoju viziju razvoja temelji na znanju, kao primarnom potencijalu razvoja, uz optimalno korištenje geoprometnog položaja te ljudskih i gospodarskih resursa, u cilju zaštite postojeće i sustavnog razvoja nove industrije, malog i srednjeg poduzetništva te vrednovanja gospodarskih potencijala Lonjskog polja i Moslavacke gore.

Pet osnovnih sektora programa su zdravstvena zaštita, zaštita okoliša i prirodnih resursa, urbano planiranje, kvaliteta življenja i edukacija i obrazovanje. Ključne su aktivnosti programa revitalizacija Doma zdravlja, izrade karte buke, program zaštite i poboljšanja kvalitete zraka, uspostava i razvoj lokalne mreže za praćenje kvalitete zraka, uspostava CNO-a, Centra za nadzor okoliša i komunalni red, uvođenje javnog prijevoza i povezivanje ruralnih područja, strateški okvir za razvoj do 2014. i projekcija do 2018., izgradnja gradske obilaznice D45, izgradnja zatvorenog bazena i uvođenje nastave u jednoj smjeni za učenike prva četiri razreda u svim osnovnim školama u Kutini. Javna rasprava o prijedlogu programa traje do kraja rujna, a usvajanje se najavljuje do 31. listopada 2008. godine.

Karta buke ili prikaz postojećih i predviđenih razina imisije buke koju stvaraju cestovni, pružni i zračni promet te industrijskog područja u Kutini, pokazuje da se s problemom buke

valja ozbiljno suočiti te predvidjeti mјere za njeno smanjivanje, poput korištenja malobučnog završnog sloja asfalta, inteligentnih transportnih sustava, zidova za zaštitu od buke cestovnog i željezničkog prometa, te strategijom provođenja mјera zaštite od buke za snižavanje razine buke okoliša.

Kutina se opredijelila i za poticanje razvoja obnovljivih izvora energije, a jedan je od ciljeva da se do 2020. godine od energije koja se proizvodi na području grada bar 20% proizvodi iz obnovljivih izvora. Usvojen je i program SGE, sustavnog gospodarenja energijom, kojim se optimiziraju i smanjuju potrošnja energije, njezina cijena i štetan utjecaj na okoliš. Uvođenje i realizacija projekta SGE planirano je u razdoblju od 2008. do 2013. godine. Stručni je nositelj projekta CNO, Centar za nadzor okoliša i komunalni red, koji se bavi i zaštitom, planiranjem i djelovanjem u akcidentnim situacijama, unapređenjem mјera zaštite okoliša te provedbom projekta Kutina – Zdravi grad u domeni sustavnog pristupa zaštiti okoliša, kao trajnom opredjeljenju za povećanje kvalitete života. U okviru CNO-a djeluje i informacijsko-komunikacijski centar, koji osigurava suradnju s MUP-om, JVP-om, HMP-om, Službom 112 i drugim srodnim službama. CNO bi u budućnosti trebao preuzeti i videonadzor i upravljanje prometom, upravljanje projektima poticanja energetske efikasnosti, gradsko-komunalnu politiku te postati telekomunikacijski centar za potrebe Grada Kutine. Aktivni početak rada CNO-a najavljen je za travanj 2009. godine.

Uvođenjem javnog prijevoza želi se bolje povezati ruralna područja, smanjiti upotrebu osobnih cestovnih vozila, poboljšati stanje

zauzetosti parkirališnih površina i dugoročno unaprijediti ekološki održivi razvijanje Kutine. Prva faza projekta najavljena je za 2009. godinu, a druga do 2012. godine i dalje. U Kutini trenutno postoji 4.300 metara biciklističkih staza, a nužna je obnova i bojanje njihove signalizacije, saniranje rubnika i udarnih rupa. U periodu od 2009. do 2017. godine planira se izgradnja još 8.000 metara biciklističkih staza, a za njihovu je izgradnju potrebno osigurati 11.600.000 kuna.

Među kutinskim je prioritetima i opskrba pitkom vodom, a regionalni vodovod Moslavačka Posavina trebao bi objediniti potrošače od Ivanić Grada, preko Križa, Kloštar Ivanića, Velike Ludine, Popovače, Lipovljana, Novske i Jasenovca do Kutine. Do 2014. godine planira se povećanje stupnja opskrbljenosti stanovništva pitkom vodom sa sadašnjih 71% na 93%, uz osiguranje potrebne kvalitete vode, te postupno uključivanje lokalnih vodovoda u sustav javne vodoopskrbe. U planu je i novi sustav za biološko pročišćavanje otpadnih voda, koji bi trebao biti dovršen do 2012. godine.

Sačinjen je i program zaštite i poboljšanja kakvoće zraka, koji je 2006. godine bio II. kategorije, s obzirom na amonijak i lebdeće čestice te III. kategorije s obzirom na sumporovodik. Programom se predviđa postizanje II. kategorije na područjima gdje je sada III. kategorija, odnosno I. kategorije na područjima gdje je danas II. kategorija. Za to je nužna provedba sanacijskog programa smanjenja emisije sumporovodika u proizvodnji čade.

Duško Popović
popovicdj@yahoo.com

Ekološki projekti Grada Poreča

Od Hrvatske mreže zdravih gradova prihvaćena metoda RAP-a, provedena u Poreču krajem 2006. godine, istakla je održivi razvoj, razvoj gospodarstva i očuvanje okoliša kao jedan od zdravstvenih prioriteta. Od 2006. do 2008. godine na tragu spomenutog prioriteta Poreč – Zdravi grad pokrenuo je, uz pomoć svojih suradnika i projektnih partnera (Veleučilište u Rijeci – poljoprivredni odjel Poreč, Srednja škola Mate Balote Poreč – smjer poljoprivredni tehničar, Osnovna škola Poreč – eko grupe, Izviđački odred "Ulika" Poreč, Udruge lovaca Poreštine, Veterinarska stanica Poreč, Veterinarski fakultet Zagreb – Odjel parazitologije i dr.) ekološki projekt za Grad Poreč koji obuhvaća lokalni program suzbijanja ambrozije, lokalni program kontrole populacije galebova, program određivanja rizika kontaminiranih javnih površina razvojnim oblicima parazita opasnih za ljudsko zdravlje i program Odmor bez rizika s aspekta čistoće mora, tla i zraka, te otklanjanja opasnosti vezane uz krpelje, pauke, komarce, divlje i domaće životinje.

Grad Poreč nema velikih zagađivača sa svim potencijalnim otpadima koji nastaju kao produkt proizvodnih procesa. Izuzetno je uređen grad s nizom uzastopno osvojenih nagrada (Turistički cvijet) za najuređeniji hrvatski grad, te njeguje dugoročnu strategiju i opredjeljenje čuvanja, uređivanja i održavanja gradskih zelenih površina. S druge strane, Poreč je grad koji je kroz komunikaciju s građanima te na temelju praćenja raznih ekoloških i zdravstvenih pokazatelja (globalno i lokalno), utvrdio potrebu za razvijanjem specifičnih ekološko-zdravstvenih programa, koji direktno utječe na kvalitetu života i unapređenje zdravlja, kako lokalnog stanovništva, tako i svih mnogobrojnih posjetitelja Poreča.

Posljednjih tridesetak godina zapadni svijet postaje svjestan pandemije alergijskih bolesti, u prvom redu dišnog sustava, koje su uvjetovane inhalacijskim-dišnim alergenima. Tako zvani "alergijski marš" zajednički je naziv za progresiju alergijskih oboljenja od djetinjstva, koja se nadovezuju jedno na drugo. Trenutno svaki deseti građanin Republike Hrvatske boluje od alergije dišnog sustava. Poseban problem predstavlja širenje ambrozije, jer njezin polen koji se oslobođa u toku cvatnje od srpnja do rujna, dakle u špici turističke sezone, ugrožava i turiste, te se radi o pojavi koja može odvratiti posjetitelje Poreča od izbora ovog turističkog odredišta. Istovremeno, pokazatelji iz dokumenta Gradska slika zdravlja Grada Poreča ukazuju na činjenicu da djeca i odrasli stanovnici Poreča najčešće poboljšavaju od bolesti dišnog sustava, te da su ovo najzastupljenije zdravstvene smetnje lokalnog stanovništva.

Sadržaj ovog ekološko-zdravstvenog programa za Poreč uključuje screening biljke ambrozije

(kartiranje i mjerjenje koncentracije polena u zraku), organizirano uništavanje korova i trajnu senzibilizaciju, edukaciju i informiranje stanovništva o postignutim rezultatima projekta.

Sustavnim obilaskom terena (stručnjaka i volontera), snimanjem gps-om i opisom nalazišta, stvara se gradska mapa lokacija biljke ambrozije, prati eventualno širenje te stvara osnova za uništavanje biljke. Ambrozije je najviše na predjelu Funtana, zapuštenom zemljишtu uz cestu – biciklističku stazu Funtana – Fuškulin. Na otprilike 2500 m² parcele trapezoidnog oblika nalazi se otprilike 150 biljaka. Ima je i u Sv. Lovreču, u kanalu uz cestu kraj groblja, gdje je identificirano desetak biljaka, te na predjelu Žatika (pored gradskog groblja), nekoliko biljaka na privatnoj parceli. Ne deponiji Košambre nađena je jedna biljka ambrozije.

Edukativnim lecima, plakatima, demonstracijom biljke ambrozije na najfrekventnijim gradskim punktovima (porečka tržnica, trgovine, ljekarne, Dom zdravlja Poreč), predavanjima (za građane, učenike u poljoprivrednoj školi, eko grupu

škola, volontere), te aktiviranjem ekoloških grupa u školama, nastoji se u program uključiti stanovnike Grada Poreča svih dobnih skupina. U tijeku je opširno ispitivanje u sklopu znanstvenog rada (doktorska disertacija) profesorice biologije porečke srednje škole kojim će se utvrditi koncentracija polena u zraku i uspostaviti njegovo sustavno praćenje.

U suradnji sa Županijskim centrom za alergološka testiranja u pripremi je program uvođenja rutinskog ispitivanja osjetljivosti na polen ambrozije i masline.

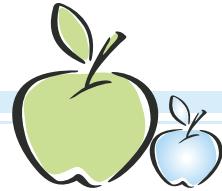
Opisani program financiran od Grada Poreča namijenjen je zemljoposjednicima (radi prepoznavanja i uništavanja ambrozije na svojim posjedima), ostalim fokusnim grupama građana (lovциma, izviđačima, eko grupama) u svrhu suzaštite, alergičnim osobama (adekvatna i pravovremena zaštita od utjecaja polena ambrozije), te institucijama koje na osnovi kartografije mogu efikasno provoditi zakonske obaveze suzbijanja ambrozije.

Dr. Nino Basanić

Ambrozija
ne
oprasťa

UPOZNAJ
TRAŽI
UNIŠTI

THE HEALTHY CITY OF - CITY OF
2010 POREČ ZDRAVI GRAD

Liga zdravih gradova/županija

Na poslovnom sastanku HMZG, održanom u listopadu 2007. godine u Varaždinu, usvojeni su kriteriji i hodogram za Ligu zdravih gradova i županija. Kako bi se odabrali najbolji gradovi i županije razvijen je instrumentarij kojim se mogu procijeniti njihova postignuća u pet područja djelovanja projekta: a) u razvoju Politike zdravoga grada, b) postojanju legitimite i infrastrukture za provođenje projekta, c) broju ostvarenih rezultata i proizvoda, d) sposobnosti učenja i usvajanja tehnologije zdravoga grada, te e) sposobnosti suradnje s drugima, i to za period od proteklih pet godina.

I. Politika zdravoga grada znači postojanje političke podrške projektu na razini grada, poštivanje načela i ciljeva strategije "Zdravlje za sve za 21. stoljeće", kao i ostalih temeljnih dokumenata mreže, političku

podršku razvoju i implementaciji projekta "Zdravi grad" u vlastitoj sredini, a dokazuje se kroz sedam stepenica, postupcima od formalnog usvajanja Deklaracije o zdravlju i odluke o pokretanju projekta i učlanjivanju u Mrežu do redovitog godišnjeg izvještavanja o stanju zdravlja i provođenju projekta (izvještaj podnosi gradonačelnik Vijeću i široj javnosti).

II. Postojanje legitimite i infrastrukture za provođenje projekta znači osiguravanje organizacijskih i finansijskih resursa za ostvarivanje politike "Zdravog grada" i javne vidljivosti (transparentnosti) programa, što se dokazuje kroz dvanaest stepenica, postupcima od imenovanja gradskoga koordinatora projekta i koordinacijskoga odbora doredočitoga godišnjeg izvještavanja o radu javnosti i Sportivnog centra.

III. Ostvareni rezultati i produkti/proizvodi programa su konkretni dokumenti politike

razvoja zdravlja, a rezultati su ishodi njihove implementacije kroz aktivnosti zdravoga grada. Dokazuje se kroz sedam stepenica, postupcima od izrade Gradske slike zdravlja i Plana za zdravlje, preko osiguranog kontinuiteta projekta, do integriranja projekta u rad gradske samouprave.

IV. Sposobnost učenja/usvojena metodologija rada na projektu znači usvajanje "metodologije rada" zdravoga grada, od procjene potreba i određivanja prioriteta do implementacije aktivnosti i njihove evaluacije, što se dokazuje kroz jedanaest stepenica, postupcima od participativne procjene potreba zajednice do edukacije projektnih partnera i ugradnje u projekt mehanizma monitoringa i evaluacije.

V. Umrežavanje, kooperativnost ili spremnost na suradnju i vještine suradnje s drugim sredinama dokazuju se kroz devet stepenica, postupcima od

Poreč – zdravi grad

Sve je počelo kasnih osamdesetih godina, kada je dr. Nino Basanić, kasnije prvi koordinator projekta Poreč – Zdravi grad, u naš grad prenio planetarnu ideju zdravlja Svjetske zdravstvene organizacije pretočenu u projekt Zdravi grad, a definiranu kriлатicama "misli globalno, djeluj lokalno" i "zdravlje za sve za 21. stoljeće".

Gotovo desetak godina kasnije, u prvoj pisanoj ediciji projekta Poreč – Zdravi grad, tada već koordinator projekta dr. Nino Basanić sljedećom je mišlju izrazio mogućnosti i širinu djelovanja za zdravlje u okviru projekta Zdravi grad u budućnosti Grada Poreča:

"...Plovیدba na bespuću neizvjesnosti i obećavajućih mogućnosti mogla je početi. Ona traje i obećava. Gradskoj vlasti je dana Noina barka zdravlja za XXI. stoljeće. Što će u nju ukrcati u Scilama i Haribdama koje mora proći do kraja drugog tisućljeća, ostaje da se vidi".

Dr. Nino Basanić Zdravi grad – Città sana, Poreč, 1997.)

Razvojni put projekta Poreč – Zdravi grad zasigurno zaslužuje pažnju jer predstavlja jedinstven, vrlo specifičan primjer lokalne organizacije ovog svjetskog projekta na razini Nacionalne mreže zdravih gradova.

Projekt Poreč – Zdravi grad djeluje u Poreču od 1993. godine i od tada predstavlja osnovu za inovativno djelovanje u promicanju zdravlja u zajednici. Prilikom iniciranja projekta Poreč – Zdravi grad gradska vlast se opredijelila za osnivanje gradske institucije Fond Zdravi grad

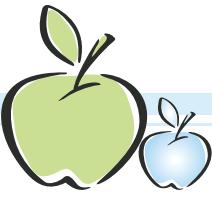
Poreč, koja će poticati razvoj ovog svjetskog projekta za naš grad. Ključni ljudi porečkog projekta uložili su godine rada na utvrđivanje generalnih pravaca djelovanja za zdravlje na temelju potreba građana te na njihovo oblikovanje u strateške dokumente za zdravlje kao odraz upravljanja za zdravlje u zajednici.

Poreč – Zdravi grad, kontinuirano ispitujući potrebe svojih građana, inicira i realizira programe za unapređenje psihosocijalne komponente zdravlja i podizanje kvalitete života obitelji u zajednici. Pri tom Grad Poreč u najvećoj mjeri osigurava vlastite resurse (prostor, stručne kadrove, opremu, finansijska sredstva).

Želja grupe od petnaestak porečkih profesionalaca (liječnika, psihologa, socijalnih radnika, pedagoga...) da u okviru vlastitih znanja pronađu put za veću kvalitetu života u svom gradu, te da ostvaruju pozitivne promjene za grad, bila je najvažnija spona za dopiranje do građana Grada Poreča. Kroz godine aktivnog djelovanja stručnjaci Poreča stekli su povjerenje gradskih vlasti neprestano dokazujući da se radi o projektu koji je vjerojatno najviše od svih gradskih projekata u službi svih skupina građana Grada Poreča, te koji istinski fokusira ljudе i njihove potrebe (djecu i mlade, roditelje i druge odrasle, starije, zdrave i bolesne, čitave obitelji...).

Uspjeh projekta Poreč – Zdravi grad, kao šampiona prve Lige hrvatskih zdravih gradova, tim više je veći jer se radi o realizaciji projekta Zdravi grad u malom gradu. Mali grad kao

Istarska – zdrava županija

Tradicija zdravih gradova u Istri, iskustvo sudjelovanja u prvoj u Hrvatskoj provedenoj procjeni zdravstvenih potreba u zajednici (RAP u Puli, 1995./96. godine), želja za osmišljavanjem projekta za županije, Županijska slika zdravlja iz 1998. godine, te rad Upravnog odjela za zdravstvo i socijalnu skrb (od 1993. godine) i provedba Županijskog Programa javnih potreba iz područja zdravstva i socijalne skrbi, pridonijeli su spremnosti Županije za ulazak u projekt Zdrave županije.

Najuspješniji smo zato što smatramo da svatko ima pravo na zdravlje i dostoje uvjete života, te na osobni razvoj u skladu s vlastitim interesima i potrebama; zato što želimo utjecati na budućnost stvarajući preduvjet za život u zajednici po mjeri svih stanovnika Istre; zato što su nam se u tom nastojanju pridružili ljudi koji su prepoznali vrijednosti koje promičemo; zato što smo se radu na Planu za zdravlje

posvetili kao jednom od naših najvažnijih zadataka, i to je naš profesionalni, ali i osobni izazov; zato što smo, iako različiti, ostvarili sinergiju i uspostavili kreativnu atmosferu u radu Tima za zdravlje, u čemu veliku zaslugu ima naša koordinatorica; zato što smo vrlo rano u projekt uključili građane i pitali ih za mišljenje i prijedloge; zato što smo imali i imamo podršku ključnih ljudi u županiji i u lokalnim zajednicama; zato što smo naše suradnike s pažnjom birali, a onda im osigurali mogućnosti za rad i stručno usavršavanje; zato što su i naši suradnici, bez obzira na prethodno radno iskustvo, prihvatali činjenicu da se uvijek može i bolje; zato što u tim ulaze novi članovi donoseći novu energiju i ideje; zato što je tim energija koja pulsira, a mi rastemo zajedno; zato što su nas već prvi rezultati implementacije Plana uverili u učinkovitost multidisciplinarnog i intersektorskog pristupa; zato što smo cijelo vrijeme imali veliku podršku predsjednika i koordinatorice Hrvatske mreže zdravih

gradova, kao i drugih članova Mreže, a posebno zdravih gradova u Istarskoj županiji; zato što smo primjenjivali znanja i iskustva stečena kroz edukacije koje je organizirala Hrvatska mreža zdravih gradova; zato što je našem uspjehu pridonijela spremnost na nesebičnu suradnju i razmjenu iskustava sa svim ostalim županijama; zato što nam je davanje pružilo dobar osjećaj i sretni smo što i preostale županije uskoro ulaze u prvu fazu projekta i što svaka nova županija koja dolazi može brže prijeći put koji smo mi mukotrpno prolazili.

Svaki učitelj neminovno dolazi u fazu kada će ga neki od učenika i prestići – što znači da smo dobro radili i sretni smo kad se to dogodi. No, mi ćemo se i dalje truditi i predano raditi da budemo najbolji. Eto, i sada se ponovo mučimo u drugoj fazi programa i jednako smo zbumjeni kao i na početku ovog projekta 2002. godine. No, sada znamo da nakon svake zbumjenosti dolazi nova ideja!

što je Poreč, osim nekih komparativnih prednosti, ima i niz otežavajućih okolnosti u odnosu na velike Zdrave gradove. Osnovna mu je prednost što ljudi osjećaju snažnu pripadnost ovom gradu, ostvaruju veću povezanost i vole svoj grad! S druge strane, grad kao što je Poreč ima ukupno manji broj profesionalaca svih profila koji su mogli prepoznati i pridonijeti razvoju projekta Zdravi grad. Poreč nije sveučilišni centar koji bi mogao u projekt aktivno uključiti volontere raznih društvenih smjerova (medicine, psihologije, socijalnog rada...), u Poreču djeluje manji broj udruživa, društava i NGO-a koji realiziraju programe za zdravlje, najzad Poreč je izložen brojnim pozitivnim, ali i negativnim europskim trendovima zbog svoga geografskog položaja (blizine Europe), kao snažno turističko središte u kojemu se intenzivno ljeti miješa stanovništvo, zbog dominantno zapadnjačkog, stresnog načina života, neujednačenosti radnih i životnih ritmova porečkih obitelji zimi i ljeti, te snažnih migracija stanovništva.

Utoliko je Poreč – Zdravi grad na putu razvoja vlastitog projekta bio kreativniji i poseban. Zahvaljujući stručnjacima koji su u njega vjerovali, ostvarivali stalni kontakt s građanima te, osluškujući ih, predlagali prioritetne aktivnosti za grad, Poreč – Zdravi grad je razvio autorske programe za unapređenje zdravlja kojih je danas barem desetak. Njima se ostvaruje djelovanje za zdravlje u zajednici upravo u područjima koja ne zahvaćaju postojeće institucije društva.

Ti su programi Savjetovalište za djecu, mlade, brak i obitelj, Mladi volonteri Zdravoga

grada – vršnjak pomagač, Ginekološko savjetovalište za mlade, Priprema trudnica i budućih tata za porod, Grupa podrške za osobe s invaliditetom, Biti roditelj, Antistres program, Hospicij – kućna skrb, Terapijska zajednica za prihvat, praćenje, liječenje i rehabilitaciju ovisnika o alkoholu, Centar za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti, Preventivni program Povjerenstva "Zajedno protiv ovisnosti" te Ekološko zdravstveni program "Ambrožija, opasnost iz prirode". Pokretanjem projekta Poreč – Zdravi grad stvorenesu pretpostavke za sasustavou laganje u zdravlje građana naše zajednice, kao osnovnu pokretačku snagu gospodarskog razvoja Poreča. Otvorena je i mogućnost da grad živi sa svojim građanima, kontinuirano ispituje njihove potrebe, formulira jasne prioritete djelovanja za zdravlje, te stvara okruženje u kojem se unapređuje zdravlje i socijalna sigurnost građana uopće. Osmišljen je autorski program za edukaciju mladih volontera u zajednici, koji postaju aktivni sudionici u društvenom životu grada te nosioci brojnih socijalnih i preventivnih akcija u Poreču. Zahvaljujući projektu Poreč – Zdravi grad, Poreč je postao socijalno osjetljivija zajednica koja fokusira svoje građane kao osnovni resurs u zajednici.

Prvo mjesto u Ligi je s ponosom odjeknulo u našem gradu. Uspjeli smo zbog entuzijazma malog broja profesionalaca koji su se udružili. Poreč je postao socijalno osjetljivija zajednica, naši projekti odgovor su na prepoznate potrebe građana i radi toga smo postali Grad zdravlja!

Nataša Basanić-Čuš

redovitog uplaćivanja godišnje članarine preko aktivnog sudjelovanja u razmjeni iskustava unutar nacionalne mreže, mentorskoga rada s drugima do aktivnog međunarodnog sudjelovanja.

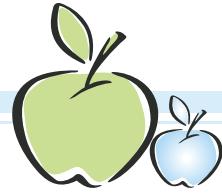
Gledano brojem usvojenih dokumenata o zdravlju reklo bi se da je politička podrška projektu Zdravi grad visoka. No, čini se da je to više na riječima nego na "podnošenju računa" jer manje od polovice gradonačelnika podnosi Gradskom vijeću (i javnosti) godišnje izvješće o zdravlju i djelovanju projekta Zdravi grad.

Identično je kod postojanja legitimite i infrastrukture za provođenje projekta Zdravi grad – infrastruktura postoji (s iznimkom imenovanoga koordinacijskog odbora, koji dio projekata nema), ali se rezultati ne predstavljaju javnosti i Mreži (godišnji izvještaj o radu se ne dostavlja HMZG-u).

Dokumenti politike razvoja zdravlja (posebno gradski Plan za zdravlje) postoje u gradovima koji su proveli RAP, ali ne postoje u gradovima koji ga nisu proveli (Rab, Kutina, Vinkovci, Labin, Opatija).

Još je veća razlika između te dvije skupine gradova u sposobnosti učenja i usvajanju metodologije rada na projektu. Gradovi koji nisu proveli RAP uglavnom imaju manju sposobnost korištenja različitih izvora informacija, okupljanja i posebno edukacije ključnih dioničara, razvoja politike i programa koji adresiraju prioritete i razvoja mehanizama monitoringa i evaluacije.

Umrežavanje i kapacitet suradnje s drugima je tim niži što je procedura zahtjevna. Tako svi plaćaju članarinu i sudjeluju u aktivnostima koje organizira Mreža dok je broj gradova

koji aktivno sudjeluju u razmjeni iskustava unutar Mreže ili koordiniraju rad tematske grupe ili mentorski rade s drugima, malen (manji od polovice prijavljenih).

Na temelju vrlo grubog pregleda rezultata Lige nameće se nekoliko pitanja i zaključaka. Prvo je pitanje malog odaziva na sudjelovanje u Ligi! Od 35 učlanjenih gradova javilo se svega 13. Što se dogodilo? Je li ih obeshrabrio zahtjevni i mukotrpni postupak prikupljanja dokumentacije ili nisu htjeli javno obznaniti svoje rezultate? Kako bilo, Liga je prepoznata i kao dobar instrument za samoevaluaciju u vremenu. Prvi su put jasno definirana očekivanja od gradova i način dokazivanja postignutog, što svakom članu Mreže može poslužiti da bi ocijenio vlastiti godišnji ili višegodišnji progres. Od gradova koji su se odazvali naučili smo puno. Liga je potvrđila još nekoliko naših pretpostavki i par najdubljih strahova. Vidljiva je razlika između gradova koji su proveli RAP i onih koji to nisu učinili, posebno u sposobnosti strateškog planiranja

za zdravlje, učenja i usvajanja metodologije rada na projektu. Nekima, na žalost (radi poteškoća u provođenju projekta lokalno u proteklih pet godina), ni RAP nije pomogao (Varaždin, Karlovac). Najčešće prepoznate slabosti naših gradskih projekata su niska razina odgovornosti javnosti (podnošenje izvještaja o radu) za rezultate projekta i niski kapacitet suradnje s drugima (nacionalno i međunarodno).

U Ligi zdravih gradova provedenoj 1998. godine (s drugim kriterijima) šampion je bila Rijeka s dvostruko više bodova od prvog sljedećeg grada. Ove se godine na natječaj javilo 13 gradova. Gradovi šampioni su Poreč, Rijeka, Split, Metković, Labin, Vinkovci, Dubrovnik i Opatija, a razlike u bodovima među gradovima su minimalne.

Na natječaj za Ligu javilo se i sedam županija, a šampioni su Istarska, Krapinsko-zagorska, Primorsko-goranska i Međimurska županija. Vrlo su vrijedne i korisne informacije prikupljene kroz priložene dokaze o aktivnostima. Uočena su sljedeća područja

ekspertize: Razvoj Strateških dokumenata Grada (odlično i sveobuhvatno napravljene smjernice o Gradskog poglavarstva Rijeka); Obitelj i zdravlje (razvoj programa kojima se adresira cjelokupni obiteljski ciklus, Poreč); Projekt Northland (jedini sustavno razrađen i evaluiran projekt za odgađanje pjenja kod mladih u RH, Split); Jačanje suradnje s udrugama (posebna edukacija udruga s ciljem njihovog boljeg uključivanja u rad na projektnim prioritetima, Dubrovnik); Zdravo urbano planiranje (uključivanje zajednice u oblikovanje urbanističkih planova, unapređenje pristupačnosti, Vinkovci); Škole demokracije – Gradsko vijeće mladih (razvoj modela, Labin) te Godišnji izvještaj projekta Zdravi grad (model izvještavanja o radu političara, medija, javnosti, Mreže, Poreč).

Dr. sc. Selma Šogorić

nacionalna koordinatorica
Hrvatske mreže zdravih gradova
ssogoric@snz.hr

Rijeka – zdravi grad

Mi smo jedan od najzdravijih hrvatskih gradova, zato što u posljednjih desetak godina građani prepoznaju projekt, sudjeluju u njemu i pokušavaju živjeti "zdravo". Grad je zeleniji, čišći, djeca u vrtiću upoznaju se s time kako selektivno zbrinjavati otpad, kamo sa starim papirom, staklenkama, korama od krumpira, zašto u kupovinu s platnenim vrećicama?! Zašto ističemo eko datume, kako ćemo očuvati biološki lanac, izabrati kućnog ljubimca i zaštititi životinje!

Osobama s invaliditetom sustavno se omogućava lakše kretanje izgradnjom upuštenih rubnjaka, zvučnih semafora, taktičnih traka, broj parkirnih mjesta za osobe s invaliditetom iznosi više od 5% od ukupnog broja parkirnih mjesteta u gradu, u skladu je s visokim europskim standardima!

Neposrednom suradnjom s osobama s invaliditetom rješavaju se i ostali problemi. Udruge osoba s urođenim ili stečenim invaliditetom "otvaraju" svoja vrata građanima, istaknuta je skrb za djecu s poteškoćama u razvoju, njihovom integracijom. Kroz niz manifestacija djeca s poteškoćama u razvoju uključena su u rad s redovnom populacijom i već punih šest godina prezentiraju svoj rad na Festivalu dostignuća i stvaralaštva.

Građanima treće životne dobi nude se programi očuvanja fizičkog i mentalnog zdravlja, kreativne radionice, besplatne edukacije, ostvaruju se projekti međugeneracijske suradnje, otvaraju se novi

klubovi za starije osobe/umirovljenike.

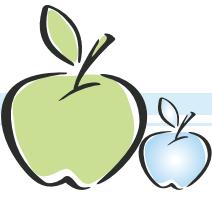
Gradsko vijeće i Poglavarstvo učenika djeluje punih deset godina, pet mandata! Sjednice se održavaju dva puta mjesečno. Unatrag dvije godine na sjednicama redovno prisustvuju i članovi Debatnog kluba, koji čine učenici s poteškoćama u razvoju/studenti s invaliditetom. Raspravljaju o društveno aktualnim pitanjima i problemima koji muče mlade.

Rijeka je jedan od najzdravijih gradova Hrvatske, što potvrđuju i njezini rezultati prepoznati i u

Europskoj mreži zdravih gradova čiji je Grad Rijeka ravnopravni član od 1998. godine!

Počašćena sam i sretna ostvarenim rezultatom svoga grada. Upravo spremamo brošuru o tome što je sve učinjeno u proteklom razdoblju. Rijeka ima najveći broj projekata za invalide. Voljela bih da su uspješnost gradskih projekata mogli procjenjivati korisnici

Irena Starčević

Split – zdravi grad

Grad Split već deset godina aktivno i vrlo angažirano sudjeluje u svim aktivnostima Hrvatske mreže zdravih gradova, spremno uči i primjenjuje dobre modele drugih gradova, kako iz zemlje, tako i iz inozemstva, ali isto tako spreman je svoje vlastite primjere dobre prakse podijeliti s drugima. Jedan je od gradova koji je u Hrvatskoj prepoznat kao grad s najtransparentnijom dodjelom sredstava za provedbu programa i projekata iz područja socijalne skrbi i zdravstvene zaštite.

Zahvaljujući tome dobio je i iskoristio mogućnost da iz sredstava CARDS-a 2003. izradi "Strategiju za partnersko djelovanje u pružanju socijalnih usluga u Splitu 2008. – 2012. godine", u skladu s vizijom koja glasi: "Split je grad usmjeren dobrobiti svakog svog čovjeka, proaktivna zajednica u kojoj su zadovoljene sve zdravstvene i socijalne potrebe, društveno odgovorna sredina koja njeguje temeljne ljudske vrijednosti, te partnerstvom svih sektora ostvaruje visoku kvalitetu življenja i zadovoljstvo svih dionika".

Trudimo se da kroz sve aktivnosti djelujemo u skladu s našom vizijom.

Dobili smo niz nacionalnih kao i međunarodnih priznanja i zahvala za naša postignuća, kao što je priznanje Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva, CANEE. NET AWARD za rad za dobrobit djece, te zahvalu UMDNJ SCHOOL OF PUBLIC HEALT za uzorno partnerstvo i stručno proveden projekt na kojem smo zajednički radili. Radi se o projektu NORTHLAND, koji se sada provodi pod nazivom BUBA (Bistar um bez alkohola), a koji je nastao iz projekta Northland – partnerstva zdravih zajednica Splita i New Jerseyja (SAD). Program BUBA primjer je iznimno poticajne međunarodne suradnje. Rezultati ovog iznimno uspješnog programa prevencije alkoholizma među djecom i mladima objavljeni su u stranim znanstvenim časopisima, a program je nominiran za američku nacionalnu nagradu za najbolju suradnju Sveučilišnog kampusa i lokalne zajednice.

Projekt BUBA je preventivni program za učenike od 5. do 7. razreda osnovne škole, a cilj mu je odgoditi početak konzumiranja alkohola kod mladih adolescenta, reducirati konzumiranje alkohola među mladim adolescentima koji su već počeli piti te ograničiti broj problema s kojima se mladi suočavaju zbog konzumacije alkohola. Projekt je razvijen u Školi javnog zdravlja Sveučilišta u Minnesoti, SAD pod izvornim nazivom Northland. Licenca za

korištenje programa u osnovnim školama u gradu Splitu dobivena je od Škole javnog zdravlja Sveučilišta u New Jerseyju i rezultat je Partnerstva za zdravlje mladih koje su Udruga Split – zdravi grad i Grad Split (Upravni odjel za socijalnu skrb i zdravstvenu zaštitu) ostvarivali s partnerima iz New Jerseyja. U suradnji s mladima grada Splita program je jezično i kulturno prilagođen primjeni u Hrvatskoj. Projekt Northland je proveden u cijelosti u 13 splitskih osnovnih škola u eksperimentalnoj skupini, a bilo je uključeno još toliko škola u kontrolnoj skupini. Kako je pokazao izvrsne rezultate, odlučeno je da se nastavi pod imenom BUBA s ciljem postupne daljnje prilagodbe i razvoja programskih aktivnosti uvjetima i potrebama hrvatskih mladih naraštaja. Program projekta BUBA podijeljen je na četiri razine, tri za razrede osnovne škole, te četvrti, pod nazivom "Superosnažen", koji uključuje mobilizaciju zajednice. S primjenom se počinje u petom razredu osnovne škole i prati tu generaciju do sedmog razreda, a provode ga educirani nastavnici i stručne službe. Usmjerenje programa ovisi o razredu u kojem se primjenjuje. Tako je program za pete razrede, pod nazivom "Kućni tim Luke Vrlog" usmjerен na roditelje i na jačanje komunikacije roditelji – djeca te pomaže u stvaranju kućnih pravila ponašanja. "Fantastične alternative!", program za šeste razrede, usmjeren je na vršnjake – jedan od ciljeva je istražiti što utječe na konzumiranje i gdje se mladi susreću s alkoholom te ih podučiti vještinama koje im mogu pomoći da se tome odupru. Fokus programa za sedmače pod nazivom "Smjernice" je na zajednici – upoznaje učenike s profesionalnim i političkim grupama u

zajednici te ih podučava tehnikama koje donose promjenu na razini zajednice.

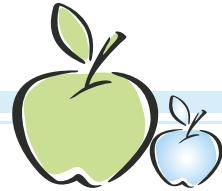
U školskoj 2005./2006. godini u programu je sudjelovalo sedam osnovnih škola s ukupno 565 djece, učenika 5. razreda, koji su bili uključeni i u drugu godinu provedbe programa u školskoj godini 2006./2007. Program za sedme razrede – "Smjernice" – pojačava poruke i ponašanja naučena u 5. i 6. razredu nastavnog plana projekta BUBA, te im pruža mogućnost da pozitivno djeluju unutar svojih zajednica, škola i grupa voditelja. Program se provodi tijekom školske 2007./2008. godine u istoj generaciji učenika. Sve aktivnosti koje se obavljaju u razredu precizno su razrađene, održavaju se u svim školama istovremeno, unutar utvrđenog vremenskog okvira.

Prevencija se u ovom projektu očituje u procesu suradnje između škole, obitelji i zajednice koji promovira zdravlje kroz planiranje i provedbu strategija koje smanjuju specifične faktore rizika, identificiraju nezdrava ponašanja i interveniraju protiv njih te ojačavaju zaštitne faktore koji pridonose zdravlju i blagostanju.

Unaprijeđene su socijalne vještine i kvaliteta života. Split je vidljivo transparentan u radu s nevladinim sektorom za što smo već i nagrađeni. Imamo nekoliko vrlo snažnih udruga koje rade na razvoju civilnog društva uopće u RH, veliki broj volontera u civilnom, javnom i privatnom sektoru, te projekt Northland (prevencija ranog pijenja kod mladih), koji smo razvili u suradnji s fakultetom u New Jerseyju.

Vesna Zec

Krapinsko-zagorska – zdrava županija

Zaključak o pristupanju Hrvatskoj mreži zdravih gradova Županijska je skupština donijela još 2002. godine. zajedno s Bjelovarsko-bilogorskom i Vukovarsko-srijemskom županijom, Krapinsko-zagorska županija čini tzv. drugu kohortu županija koje su se uključile u projekt "Rukovođenje i upravljanje za zdravlje u lokalnoj upravi i samoupravi" u organizaciji Škole narodnog zdravlja "Andrija Štampar".

Iz navedenog je vidljivo da je Županija zarana prepoznala važnost lokalnog planiranja zadovoljavanja socijalno-zdravstvenih potreba stanovništva te vrijednost i značaj zdravlja kao potencijala za razvoj županije. Kao javnozdravstveni prioriteti utvrđeni su zdravstveno nekontrolirana voda za piće, visok postotak konzumenata alkoholnih pića kod srednjoškolske i osnovnoškolske populacije, depopulacija (smanjen priраст stanovništva), prevencija bolesti cirkulacijskog sustava i neadekvatna skrb o starijim osobama. Navedeni prioriteti utvrđeni su kao rezultat suradnje struke i građana, uvažavajući demografske i javnozdravstvene pokazatelje, ali i potrebe građana do kojih se došlo istraživanjem.

Važnost županijskog Plana za zdravlje prepoznala je i politička struktura, bez čje podrške, ali i konkretнog uključivanja u donošenje i provođenje Plana, u prvom redu kroz uključenost u rad Stručnog tima za donošenje Plana za zdravlje i kasnije Stručnog tima za provođenje Plana za zdravlje, sigurno ne bi bili postignuti ovi rezultati. Plan za zdravlje KZŽ ima obilježe strateškog dokumenta Županije, a njegova važnost potvrđena je i uključivanjem u Regionalni operativni plan za razdoblje KZŽ 2007-2013. godine.

U radu po prioritetima svakako se ističu napori oko rješavanja problema zdravstveno nekontrolirane vode za piće, koja predstavlja problem za većinu jedinica lokalne samouprave. Težište rada stavljeno je na osvjećivanje lokalnih političkih struktura i građana o veličini i ozbiljnosti problema zdravstveno neispravne vode te važnosti kontroliranja stanja u lokalnim vodovodima i njihova priključivanja u sustav vodoopskrbe. Prva dva cilja su ostvarena, a postizanje trećeg, koji zahtijeva i značajna finansijska sredstva, pri tom i uključenost središnje vlasti, pred nama je u drugoj fazi projekta. Takoder, ističe se i rad po prioritetu

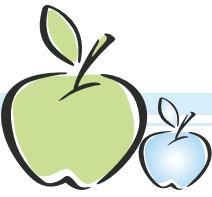

neadekvatne skrbi o starijim osobama, gdje postoji iznimno dobra suradnja s jedinicama lokalne samouprave i ustanovama socijalne skrbi. Program Pomoći njega u kući – dostava toplih obroka, proširen je na gotovo čitavo područje Županije i uključuje 160 starijih osoba kojima se svakodnevno dostavlja topli obrok. U pojedinim jedinicama lokalne samouprave osim toplog obroka, korisnici dobivaju i ostale oblike skrbi u domu. Možda brojka od 160 korisnika na prvi pogled i ne ostavlja snažan dojam, no vrijednost programu daje činjenica da je njegovim provođenjem 160 starijih osoba, koje ne žele smještaj u ustanovu, zbrinuto na način da mogu ostati živjeti u svojem domu.

Značajni su rezultati postignuti i na provođenju prioriteta visokog postotka konzumenata alkoholnih pića kod srednjoškolske i osnovnoškolske populacije, gdje se već nekoliko godina uspješno provode različiti, u prvom redu preventivni programi, kao i senzibilizacija medija i javnosti za problem pijenja mladih.

Značajni su rezultati postignuti i na drugim prioritetima, a najvažnije je da je uspostavljena dobra suradnja svih struktura i stečeno iskustvo i vještine za ulazak u drugu fazu projekta.

Labin – zdravi grad

Grad Labin sa 12.500 stanovnika do devedesetih godina bio je jako rudarsko i industrijsko mjesto, a Rabac značajno turističko središte. Sa 11.500 zaposlenih na 26.000 stanovnika Labinštine nezaposlenost je bila nepoznat pojam. Ratna zbivanja, gubitak tržišta i uglavnom neuspješne privatizacije dovode do zatvaranja najvećeg broja tvornica i rudnika, a podbacuje i turizam. Kao posljedica javlja se velika nezaposlenost i drastičan pad kvalitete življjenja građana Labinštine.

U tim teškim uvjetima pokrenut je projekt Labin – Zdravi grad kao jedna nova, otvorena mogućnost približavanja i skrbi Grada za svoje građane.

U gradu kojemu je posebna briga i skrb usmjerena prema najosjetljivijim kategorijama sugrađana lako je bilo, i još uвijek je, dobiti podršku za aktivnosti i programe projekta. Objetučke je prihvaćen i podržan od prvih ljudi našega Grada, počevši od Marina Brkarića, pa Tulia Demetlike, Brune Hrvatina i opet Tulia Demetlike, koji bez obzira na stranačku pripadnost, uвijek ponovno ističu Labin – Zdravi grad kao jedan od

uspješnih projekata našega Grada. A to, zahvaljujući na samom početku nekolicini sjajnih osoba koje su ocijenile da je vrijedno i kvalitetno dati dio sebe, svojeg znanja, vještina i vremena za realizaciju ideja Labina – Zdravoga grada. Krug suradnika se vrlo brzo širio. Priklučivali su se novi ljudi sa svojim zamislima, a povezivao nas je i povezuje nas dobar i lijep osjećaj – raditi na dobrim projektima, nudeći kvalitetne sadržaje našoj djeci, mladima i njihovim roditeljima, učiteljima, ali i našim starijim sugrađanima.

Zajedno s projektom Labin – Zdravi grad rasli smo i mi, razvijajući sjajan odnos suradništva, ali i prijateljstva. U realizaciji programa Zdravoga grada umreženi su i razvijamo zajedničke programe s dječjim vrtićima, dvjema osnovnim školama, srednjom školom, tj. sa svim ustanovama koje brinu o djeci i mladima, ali i sa zdravstvenim i ustanovama socijalne skrbi. Svesni smo da smo povezani zajedničkim interesima – brigom o poboljšanju kvalitete življjenja naših sugrađana – njihovih korisnika. Četrdesetak voditelja realizira više od 30 samostalnih programa, a značajan broj i u suradnji s drugim udrugama. Uspješnu

realizaciju pojedinih programa osigurava i izuzetno dobra međusektorska suradnja s upravnim odjelima Grada, jer je projekt organizacijski ugrađen u sustav Gradske uprave. Pokrenuti programi traju i danas, a taj kontinuitet govori o njegovoj prihvaćenosti i kvaliteti.

Odnose suradnje Labin – Zdravi grad razvija i na međunarodnom planu. Postoji Sporazum o suradnji sa Sandnesom – Zdravim gradom iz Norveške i Gradom Baja iz Mađarske.

Projekt Labin – Zdravi grad stvorio je u Labinu klimu koja podržava promjene, traganje za novim idejama i inovativnim metodama te klimu uvažavanja onih koji uvođe nove pristupe i programe.

Naš je to put i doprinos razvitku grada Labina – ugodan za življjenje i boravak, u kojemu je zdravlje vitalan element. Za grad koji unapređuje svoju okolinu i razvija svoje resurse – za grad po mjeri čovjeka.

Okupili smo prave ljudi u pravo vrijeme, povezali smo ljudi bez obzira na političku, nacionalnu i vjersku pripadnost, povezali upravu, ustanove i civilni sektor, postali mjesto pozitivnih vibracija.

Eni Modrušan

Vinkovci – zdravi grad

Vinkovci su poseban grad koji postoji neprekidno duže od 8.000 godina. Jedan od preduvjeta za opstojnost je zdravlje, iz čega se da zaključiti da su Vinkovičani tijekom duge i burne povijesti uvažavali zdravlje čovjeka, zajednice, okoliša, sveobuhvatnu društvenu politiku zdravlja, odnosno održivi razvijat.

Uvažavajući pokret Zdravi grad Svjetske zdravstvene organizacije i aktivnosti Hrvatske mreže zdravih gradova, ratne 1991. godine Vinkovci su se pridružili nacionalnom pokretu Zdravi grad. Bilo je nezamislivo da se u najtežim danima Domovinskoga rata, 1991. godine u Vinkovcima, kada je gorjela gradska knjižnica s 83.000 knjigama, kada su gorjela vinkovačka kina, rušili se domovi i zgrade, te ginuli stanovnici, vinkovački političari odluče istovremeno voditi još jednu borbu, borbu za Zdravi grad.

Članovi Poglavarstva i Vijeća Grada Vinkovaca postavili su si za cilj ostvariti svoju viziju – Zdravi grad Vinkovce, te se

2000. godine usvajanjem Deklaracije o zdravlju opredjeljuju za nastavak rada na projektu – za čisti zrak, vodu i zemlju Vinkovaca i za zajednicu koja podržava i skrbi za svoje članove, uvažavajući njihove sličnosti i razlike.

Danas, kada dajemo odgovor na pitanje zašto su Vinkovci tako visoko pozicionirani u Ligi zdravih gradova Hrvatske mreže, s ponosom kažemo zato što Vinkovci imaju vodeće političare i politiku koja uvažava zdravlje kao potencijal gospodarstva i razvjeta i sveobuhvatno ulaganje u zdravlje vide

kao dobitak, a ne trošak; Grad Vinkovci uvažava da je preduvjet zdravlja i održivog razvijanja prostorno planiranje, kao sveobuhvatna interdisciplinarna aktivnost, u koju mora biti uključena zajednica, te u tu svrhu aktivno promiče i primjenjuje strategiju zdravog urbanog planiranja Svjetske zdravstvene organizacije; Grad Vinkovci podržava razmjenu iskustava i stjecanje novih spoznaja o očuvanju i unapređenju zdravlja, te u tu svrhu uče u manifestaciju Sajam zdravlja; Grad Vinkovci podržava i uče u mnogobrojne projekte za unapređenje zdravlja i kvalitete života

svojih stanovnika te održivog razvijanja.
Bili smo svijetli trenutak u ratu, kao feniks. Posebno smo prepoznatljivi po Sajmu zdravlja i zdravom urbanom planiranju. Politička podrška jaka je od samog početka do danas. Provelismo iznačajno istraživanje o povezanosti urbanog planiranja i pojavnosti alergijskih bolesti (od 1995. do 2005. godine) kojim je pronađeno da sadnjom krivih (visokoalergijskih) vrsta drveća potičemo razvoj alergijskih bolesti kod svojih građana.

Mandica Sanković

Primorsko-goranska – zdrava županija

Primorsko-goranska županija se uključila u projekt "Zdravih županija" pod nazivom "Rukovođenje i upravljanje za zdravlje" te osnovala tim koji čine predstavnici politike, uprave, struke, nevladinih organizacija, jedinica lokalne samouprave i medija. Tim je educiran aktivno sudjelujući na četiri edukacijska modula. U prvom modulu stekli su znanja o utvrđivanju zdravstvenih potreba pučanstva, razvijanju mreže te načinima aktivnog uključivanja građana u programe. Drugi modul je bio posvećen odabiranju prioriteta između postojećih potreba, analizi problema i metodologiji rješavanja problematike unutar kompleksnog multiorganizacijskog sustava. U trećem modulu naučeno je već sumirano, a prioriteti su pažljivo odabrani. Međutim, još dragocjenija su bila usvojena iskustva timskog rada na multidisciplinarnom projektu, suradnja s medijima u promociji projekta i njegovo približavanje javnosti. Socijalni marketing kao novina, neprofitna, ali kreativna akcija, s radošću je usvojena kao novo znanje. Iskustvo promjene, sposobnosti i upravljanje promjenama, prepoznavanje konflikta i njegovo rješavanje tematski su obrađeni u četvrtom modulu.

Na temelju znanja dobivenog kroz edukaciju i propitivanjem građana, tim je sačinio dokumente "Sliku zdravlja" i "Strateški okvir za zdravlje" koji su usvojeni na Županijskom poglavarstvu te je na osnovi ovih dokumenata Županijska skupština usvojila Plan za zdravlje u pet izabranih prioriteta (prevencija kardiovaskularnih bolesti, prevencija raka vrata maternice, plan praćenja i sprečavanja ozljedivanja,

prevencija psihičkih oboljenja kod starijih osoba i zbrinjavanje psihičkih oboljelih starijih osoba, prevencija korištenja alkohola kod srednjoškolske mladeži).

Tim za implementaciju Plana za zdravlje imenovan je 31. svibnja 2007. godine, a Plan za zdravlje je prihvaćen 14. lipnja 2007. godine na Županijskoj skupštini. Realizirali smo sve zadatke iz prve faze te ušli u drugu fazu edukacije u sklopu prve skupine županija. U ovoj drugoj fazi Primorsko-goranska županija je s Istarskom i Međimurskom županijom ušla u program edukacije socijalnog menadžmenta – implementacija Plana za zdravlje, čime se stječe znanje za unapređenje zdravlja, usvajaju metode za operacionalizaciju tog znanja putem edukacija, skrininga, uključivanje i širenje mreže stručnjaka, čime se stvaraju uvjeti za pružanje usluga predviđenih programom.

Tim za provođenje Plana za zdravlje projekta "Zdrava županija" ima svoju viziju i misiju kao i razradu strateških ciljeva, što obećava da će se zacrtano provesti u zadanom roku. Danas je broj onih koji su se uključili u naš program sve veći. Naš pogled u budućnost počiva na želji da naši građani žive u zdravoj i sretnoj županiji. Razumijemo da naš projekt trebamo razvijati dalje, trebamo učiti jedni od drugih, od naših učitelja i drugih stručnjaka. Snagu vidimo u stručnosti, timskom radu, razvijanju senzibiliteta za potrebe stanovnika, povjerenju, iskrenosti i dobrim namjerama na korist svima.

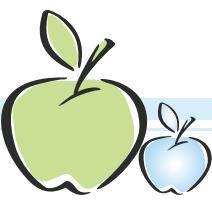
Naučeno već primjenjujemo. Razgovaramo prijateljski, konstruktivno, kritički. Radujemo se novim spoznajama, veseli nas zajedništvo ujedinjeno u našoj ideji i viziji. Znanjem za unapređenje zdravlja naši ekspertni timovi podižu razinu svijesti pojedinaca

u preuzimanju odgovornosti za vlastito zdravlje i kvalitetu života svoje okoline i bližnjih. Naše snage i misija počivaju na načelu uzajamnosti. Želimo graditi Županiju pametnih, odgovornih i plemenitih građana. Naš krajnji cilj je ujednačiti nivo i kvalitetu te dostupnost usluga na području Županije, te stvoriti mrežu kroz suradnju članova tima, uz međusobno povjerenje te partnerski odnos sa stanovnicima naše županije.

Educirani ljudi su naše pravo bogatstvo, umreženi smo s drugim županijama i sa svojim JLS, pružamo podršku gradovima na jačanju lokalne samouprave.

Iva Josipović

Dubrovnik – zdravi grad

Na temelju ekološkog pristupa i prepoznavanja uloge okruženja i stilova života za zdravlje i razvoj djece Grad Dubrovnik stalno surađuje sa Županijskim zavodom za javno zdravstvo Dubrovnik i prati djelatnost zdravstvenih ustanova, osobito organizacijskih jedinica koje se bave primarnom i sekundarnom prevencijom zdravlja djece i mladeži, kao što su Dječji odjel i Jedinica za poremećaje razvojne dobi u Općoj bolnici Dubrovnik. Osim udruge Dubrovnik – Zdravi grad, koja se sustavno bavi socijalno-zdravstvenom problematikom djece i mladeži, potpomaže se i rad više aktivnih ekoloških i zdravstvenih udruga i organizacija sa stalnim programima zdravstvenog prosvjećivanja, kao i akcije i manifestacije organizirane na gradskoj i državnoj razini. Dječji odjel Opće bolnice Dubrovnik već nosi počasni naziv "Dječji odjel – prijatelj djece". Zdravstveni odgoj djece uspješno je integriran u cijelokupni nastavni plan i program Dječjih vrtića Dubrovnik i osnovnih škola.

Osnovane su nove udruge posvećene kvaliteti života djece s posebnim potrebama "Zajedno do zdravlja" za kronično bolesnu djecu, "Disleksija kao dar" za djecu s poremećajima čitanja i pisanja, "Dva skalina" za teško cerebralno oštećenu djecu. Vrlo je aktivna nova udruga "Feniks", koja se bavi sprječavanjem zanemarivanja i zlostavljanja djece, kao i udruga "Lukljernica" za zaštitu prava psihijatrijskih pacijenata i unapređenje duševnog zdravlja i kvalitete života. Društvo za pomoć mentalno retardiranim osobama "Rina Mašera" i dalje nastavlja svoj uspješan rad na projektima omogućavanja stjecanja osnovnih životnih vještina za mentalno retardirane osobe, dok novoformljena udruga "Slatki život" skrbi o djeci oboljeloj od šećerne bolesti. Poglavarstvo Grada Dubrovnika imenovalo je Povjerenstvo za praćenje pojave neprilagođenog ponašanja djece i mladih na području Grada Dubrovnika zaključkom izvanredne sjednice od 23. siječnja 2004. godine nakon rasprave "Stanje i prijedlozi mjera za sprječavanje asocijalnih pojava među djecom i mladima na području Grada Dubrovnika".

Od 1998. godine stopa nataliteta u Gradu Dubrovniku pokazuje kontinuirani pad. Do 2004. godine Grad Dubrovnik ima negativan prirodni priраст, što znači veći broj umrlih nego rođenih. U 2004. godini u Gradu Dubrovniku imamo ponovno prirodni prirost s pozitivnim predznakom,

dakle veći broj rođenih nego umrlih. Taj trend se nastavlja do danas i ohrabruje nas u nastojanjima da djeci koja dolaze stvorimo što bolje uvjete boravka u školskim prostorima.

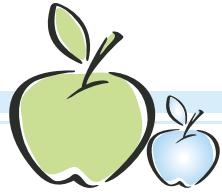
Među mjerama populacijske politike je i dar za novorođeno dijete kao izričaj potpore i pažnje Grada prema roditeljima i djeci u uvjetima opadajućih demografskih trendova, za prvo dijete 1.500 kn, drugo 2.500 kn i treće dijete 4.000 kn, te za svako sljedeće rođeno dijete naknada se uvećava za 1.500 kn. Zatim godišnja potpora za nezaposlene samohrane roditelje koji su u evidenciji Zavoda za zapošljavanje, u obliku jednokratne novčane pomoći prema broju maloljetne djece, ulaganja u dječja igrališta u iznosu od 2.320.000 kn, subvencije za boravak djece u dječjim vrtićima u iznosu od 12.734.000 kn kao subvencija razlike od ekonomске cijene programa u jaslicama i dječjim vrtićima za djecu predškolske dobi s područja Grada Dubrovnika, uz primjenu sustava olakšica i oslobođanja od plaćanja, koja se poglavito odnose na djecu poginulih branitelja i invalida Domovinskog rata te djecu ugroženih skupina stanovništva.

Planirani su projekti društvene infrastrukture u predškolskom odgoju, u iznosu 12.580 kn, koji predviđaju izgradnju novih (Dječji vrtić "Dar"), te rekonstrukciju već postojećih objekata (Dječji vrtić "Palčica", Dječji vrtić "Kono") s ciljem povećanja kapaciteta te poboljšanja kvalitete smještaja djece predškolske dobi u Gradu Dubrovniku. Projektima društvene infrastrukture u školstvu u iznosu od 3.642.800 kn predviđene su veće i manje nadogradnje

školskih zgrada s ciljem prelaska osnovnih škola Grada Dubrovnika na rad u jednoj smjeni, a za sufinanciranje produženog boravka učenika prvog i drugog razreda u pet osnovnih škola izdvojeno je 1.237.100 kn. Za stipendiranje učenika i studenata koji su stradalnici Domovinskog rata ili su iz obitelji stradalnika osigurano je 850.000 kn u obliku jednokratne potpore. Za financiranje različitih programa za promicanje sportskih i drugih pozitivnih izvan nastavnih aktivnosti djece izdvaja se 925.000 kn, a za stvaranje uvjeta za bavljenje sportom, kulturom i drugim korisnim aktivnostima djece 200.000 kn, prvenstveno za projekt "Naše lice grada", Forum mladih protiv droge, Akcije Gradovi i općine-prijatelji djece te akcije i manifestacije koje neposredno organizira Grad Dubrovnik.

Za poboljšanje kvalitete života djece s posebnim potrebama osigurano je 300.000 kn, kao finansijska potpora programima te za sufinanciranje Dnevнog centra za rehabilitaciju i radne aktivnosti i dnevнog boravka OŠ Marina Držića za djecu s teškoćama u razvoju.

Za financiranje programa zdravstvene skrbi, prevencije i aktivnosti, programa prevencije od ovisnosti i programa prevencije neprihvatljivog ponašanja djece izdvojeno je 1.800.000 kn, a za sufinanciranje programa Obiteljskog centra, osnivanje Skloništa za žene i djecu – žrtve obiteljskog nasilja još 400.000 kn. U svrhu poboljšanja životnih uvjeta, prevladavanja socijalnih rizika, ujednačavanja životnih mogućnosti

te poticanja društvene solidarnosti i integracije mladih obitelji Grada Dubrovnika u okviru mjera Socijalnog programa za 2008. godinu predviđena je subvencija troškova za najam stana svim punoljetnim građanima Grada Dubrovnika do 35. godine života koji nemaju vlastitih nekretnina i koji imaju status podstanara. Stvaranje prostornih preduvjeta za prelazak osnovnih škola Grada Dubrovnika na rad u jednoj smjeni temeljni je cilj gradnje škola u Dubrovniku, a dinamika njegove realizacije ovisi isključivo o postojećim prostornim uvjetima za nadogradnju i proširenje školskih zgrada.

Grad Dubrovnik posebnu pažnju posvećuje

svojim sugrađanima koji zbog različitih oštećenja trebaju snažniju podršku lokalne zajednice kako bi uspješno realizirali svoje potencijale i svoja osobna i profesionalna postignuća upotrijebili za dobrobit cijele zajednice.

Između ostalog, sagrađen je lift na bazenu uz Gruž, lift na plaži Copacabana, nabavljen transporter za invalide te niskopodni autobusi, u tijeku je prilagođavanje nogostupa, a liftovi za invalide postavljeni su u Domu zdravlja Dubrovnik i u Gimnaziji Dubrovnik.

U 2008. godini u okviru mjera Socijalnog programa za sve osobe korisnike osobne invalidnine osigurat će se 200 kn mjesecne

naknade. Grad je posebno zainteresiran za početak provođenja programa samostalnog stanovanja za osobe s mentalnom retardacijom (inkluzija).

Tijekom rata rađeni su humanitarni programi, UNICEF-ova bolnica prijatelj djece, prevencija stradavanja od minsko-eksplozivnih naprava, prevencija ovisnosti, priručnici s radionicama za osnovne i srednje škole, koje smo razvili, prepoznati su i usvojeni prije dvije-tri godine od Agencije za školstvo, a 2002. godine odradili smo RAP, te se nadamo da ćemo uspjeti prebaciti projekt s udruge na gradsku upravu.

Matija Čale-Mratović

Opatija – zdravi grad

Što mislimo, zašto je upravo naš Grad postigao ovaj sjajan rezultat, što je glavno obilježje projekta?

Jer smo još 1999. godine službeno započeli svoju programsku aktivnost, a na temelju Zaključaka Gradskog poglavarstva odnosno Gradskog vijeća. Jer smo iste godine proveli procjenu potreba u zajednici. Od 2000. godine i službeno smo članovi HMZG-a. Tada smo izradili Zdravstveni profil Grada Opatije. Jer se program do danas, iz godine u godinu, poboljšava i povećavaju se potrebna finansijska sredstva za njegovu realizaciju (u 2008. godini sredstva su tri puta veća nego 2000.). Jer se kontinuirano povećava broj aktivnosti i programa. Jer imamo tri akcije koje su do danas postale zaštitni znak opatijskog zdravog grada: sakupljanje papira – Iz sivog u zeleno, čišćenje priobalja i podmorja "Opatijo bajna, Opatijo sjajna" i šetnja za sve – "Skupa hode nogi mlade, nogi stare". Jer smo u skladu s prepoznatim potrebama poseban naglasak stavili na programe i projekte namijenjene djeci – Opatija je jedan od prvih Gradova u RH (od 2005.) koji je dobio počasni naziv "grad – prijatelj djece" i obnovio status 2007. godine. Stručni tim Dječjeg vrtića Opatija, OŠ R. K. Jeretov i Društva Naša djeca Opatija sastoji se od pedagoga (2), psihologa (2), logopeda, socijalnog pedagoga i defektologa rehabilitatora. Jer postoji gradski registar djece s teškoćama u razvoju o kojima se vodi posebna, kontinuirana briga. Osobama treće životne dobi dan je na korištenje novouređeni prostor u centru Opatije (od 2006.) koji već sada svojim programskim

aktivnostima nadilazi mogućnosti. Jer je visoka razina kvalitete rada u svim društvenim djelatnostima u gradu (pri vrhu u RH). Jer smo pružili svu potrebnu logistiku pri osnivanju Udruge osoba s invaliditetom Grada Opatije, koja je dobila i novouređeni prostor za korištenje. Jer imamo krasno uređene zelene površine. Jer smo rješavajući komunalnu infrastrukturu podigli razinu kakvoće mora. Plaža Ičići dobila je plavu zastavu kao prva plaža na Liburnijskom području. Jer primarno rješavamo potrebe građana, realiziramo programe i projekte koji Opatiju pretvaraju u pozueljno turističko odredište i stvaramo potrebne preduvjete kako bi život u Opatiji bio još bolji, a time provodimo i tri najvažnija

načela zdravih gradova, multisektorski pristup, aktivnu participaciju građana i brigu za okolinsko zdravlje.

Vrlo smo ambiciozno krenuli. U početku smo imali osobu u Gradu samo za Zdravi grad, sada je projekt u gradskom odjelu, razvili smo intersektorsku suradnju, političke strukture su se izmjenile, ali podrška ostaje. U cilju prevencije rizičnih ponašanja i promocije mentalnog zdravlja ekipirali smo stručne službe u vrtićima i školama (defektolog, logoped, uz psihologa i pedagoga).

Zlata Torbarina

Međimurska – zdrava županija

Međimurska županija nalazi se na sjeverozapadu Hrvatske između rijeka Drave i Mure, sa zapada graniči sa Slovenijom, a sa sjevera s Mađarskom. Najmanja je županija prema površini u Republici Hrvatskoj, ali po gustoći naseljenosti od 162 stanovnika po četvornom metru, najgušće je naseljena. Prema popisu stanovnika iz 2001. godine u njoj je bilo registrirano 118.426 žitelja.

Međimurska županija priključila se projektu "Rukovođenje i upravljanje za zdravljem u lokalnoj zajednici" u travnju 2004. godine (među posljednjim županijama), kad je formiran županijski multisektorski tim (Tim za zdravljem), sastavljen od predstavnika političke i izvršne vlasti, stručnjaka iz područja zdravstvene i socijalne zaštite te nevladinih udruga i medija. Tijekom 2004. godine, tim je educiran kroz 4 intenzivna modula, a paralelno s edukacijom prikupio je demografske, socijalne, ekonomske, zdravstvene i druge podatke i pokazatelje nužne za ocjenu zdravstvenog stanja stanovništva Međimurske županije. Po prvi je put u ocjeni zdravstvenog stanja našeg stanovništva korišteno kvalitativno istraživanje u kojem se uvažilo mišljenje "malog čovjeka" iz zajednice, a također u suradnji sa cijelom zajednicom kroz održavanje konsenzus konferencije, odabran 5 prioritetnih zdravstvenih problema – rak dojke, koronarna srčana bolest, moždani udar, prekomjerno pijenje i pušenje u mladih te nedovoljna tjelesna aktivnost.

"Županijska slika zdravlja i prioriteti u očuvanju zdravlja stanovništva Međimurske županije" i "Strateški okvir županijskog plana za zdravljem" su dva temeljna dokumenta koja je Tim za zdravljem izradio 2004. godine, a koje su

Poglavarstvo i Skupština prihvatali na svojim sjednicama, dok su javnosti dostupni na web stranicama županije. Za 2005., 2006. i 2007. godinu izrađeni su operativni, godišnji Planovi za zdravljem, na temelju kojih su alocirani finansijski resursi i provedene su brojne aktivnosti, a ove je godine izrađen dugoročni Plan za zdravljem.

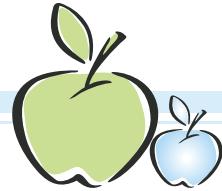
Tim za zdravljem Međimurske županije jedno je od najaktivnijih tijela županije koje radi kontinuirano od samog početka. Ukupno je u rad Županijskog tima za zdravljem sa članovima proširenih timova uključeno gotovo 60 osoba. Nakon lokalnih izbora 2005. godine došlo je do promjene vlasti u Međimurskoj županiji, no aktivnosti Tima za zdravljem nisu prestale. Dotadašnji predsjednik Tima za zdravljem Josip Posavec nakon izbora je postao međimurski župan, a Mladen Križaić postao je zamjenik župana, te je u srpnju 2005. godine preuzeo ulogu predsjednika Tima za zdravljem i s mnogo entuzijazma zauzeo se za projekte Zdrave županije. Do 2005. godine u Međimurju je bila na vlasti koalicija HSLS-HSS-HNS, a nakon 2005. godine HNS-HDZ, no može se reći da u međimurskoj politici postoji prešutni konsenzus kad je u pitanju podizanje zdravstvenih standarda građana. Formiranje Županijskog tima za zdravljem i rad na javnozdravstvenim prioritetima imalo je za posljedicu da je na razini županijske vlasti osviještena potreba za ustrojavanjem Upravnog odjela za zdravstvo, socijalnu zaštitu i nacionalne manjine, koji je formiran početkom 2007. godine, te od tada koordinira aktivnosti projekta "Zdrave županije". Proračunska sredstva za projekte "Zdrave županije" svake su godine sve veća, a od 2007. godine ta se sredstva usmjeravaju prema odabranim javnozdravstvenim prioritetima, na temelju javnog natječaja za financiranje programa i projekata sa svrhom

promicanja zdravlja i prevencije bolesti od interesa za Međimursku županiju. Broj prijavljenih projekata također raste, te će i nadalje postojati potreba da se izdvajaju sve veća proračunska sredstva za odabrane javnozdravstvene prioritete.

Kroz ovaj projekt uspostavljena je bolja suradnja i komunikacija između članova tima za zdravljem, odnosno sektora društva čiji su predstavnici, zatim između zdravstvenih i socijalnih ustanova, između zdravstvenih ustanova i Županije, kao i između Županije i jedinica lokalne samouprave te nevladinih udruga. Kako je Međimurska županija trenutno uključena u II. fazu edukacije projekta "Rukovođenje i upravljanje za zdravljem", kojoj je cilj što uspješnija provedba Plana za zdravljem, partnerstvo sa spomenutim subjektima još će ojačati i formalizirat će se kroz potpisivanje sporazuma o suradnji.

Vjerujemo da je kroz samo četiri godine djelovanja programa "Rukovođenje i upravljanje za zdravljem u lokalnoj zajednici" povećana djelotvornost naše županije u boljem prepoznavanju zdravstvenih potreba našeg stanovništva, a mnogi su programi i projekti provedeni kako bi se zadovoljile prepoznate potrebe. Uz dobru medijsku podršku provedenih programa i projekata osim uskih interesnih skupina obuhvaćena je i šira društvena zajednica, te možemo sa zadovoljstvom konstatirati da je poboljšano zdravljem i kvalitetom života našeg stanovništva. Za uspješan rad Međimurska županija dobila je nagradu Centra za kontrolu i prevenciju bolesti iz Atlante, na 4. dvogodišnjoj konferenciji Programa za rukovođenje i upravljanje za zdravljem u Cavatu 2008. godine, za projekt "Promocija tjelesne aktivnosti i zdravog načina života u Međimurskoj županiji".

Metković – zdravi grad

Izaberimo svako dijete, svakog starca, svakog siromaha, svakog invalida, svaku voćku, našu Neretu, Naronu... samo zajedno možemo stvarati zdraviju i ljepšu budućnost".

Od ovog proglaša prošlo je osamnaest godina. Po čemu smo bili posebni i zašto smo uspjeli?

Projekt je pokrenula grupa entuzijasta koji su već volonterski radili na unapređenju zdravlja. Pojavili smo se kao peti projekt u Republici Hrvatskoj. Od samog početka animirana je gradska (tada općinska vlast). Projekt smo započeli intenzivno, kroz sve škole (koordinator projekta školski liječnik, stručni odbor defektolozi, pedagozi, biolozi, profesori jezika i matematike – jedna od voditeljica velikih eko projekata, ravnateljji svih metkovskih škola). Početak djelovanja kroz škole pokazao se uspješnim, jer smo imali dodir s velikim brojem stanovnika (učenika, roditelja, učitelja). Članovi stručnog odbora uključili su se u edukacije, koje je dijelom finansijski podržala gradska vlast, dio edukacija financiran je iz projekata, a veliki dio osobnim ulaganjem u znanje – to držimo najvećim razlogom našeg uspješnog djelovanja. Kontinuirano je provođena edukacija edukatora, na lokalnoj razini ili od strane HMZG-a. RAP je i znanstveno potvrdio prioritete na kojima smo već radili i uvjerio gradsku vlast i pučanstvo u potrebu daljnog djelovanja. Od samog početka

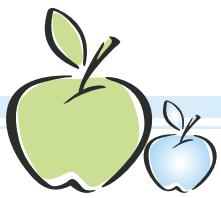
koordinatorica je vodila emisije na lokalnoj radiopostaji i tako je kontinuirano animirano pučanstvo. Naš projekt prevencije ovisnosti u školama pojavljuje se kao preteča školskih preventivnih programa od strane Ministarstva obrazovanja RH. Uključili smo se u veliki broj europskih projekata preko HMZG-a ili direktno. Osnivali smo prvo Gradsко vijeće mladih i bili inicijatori prvog Županijskog vijeća mladih. Kontinuitet djelovanja svih osamnaest godina niti Domovinski rat nije prekinuo, već smo počinjali djelovanje na tadašnjim prioritetima – karitativno djelovanje koje je postalo kontinuirano, dok pred godinu dana nije zaživio službeni Caritas pri župi. Kontinuirani savjetovališni rad, koji prelazi u psihoterapijski za sve vrste ovisnosti, bračno savjetovalište, savjetovalište za oboljele od PTSP-a i članove njihovih obitelji, prevencija nasilja, antistresni programi za kronične bolesnike, roditelje kronično oboljele djece, zdravstvene djelatnike i zaposlenike u prosveti. Različite edukacije pučanstva preko tribina, radioemisija i radionica. Kontinuirane prezentacije na skupovima HMZG-a, u skladu s finansijskim mogućnostima, koje su uvijek bile minimalne. Posebni smo i po tome što nas je gradska vlast uvijek podupirala moralno, ali finansijski minimalno, s opravdanjem da smo grad s niskim proračunom. Imali smo povremenu finansijsku potporu za neke projekte od strane Županije i Regionalnog centra za

zaštitu okoliša u centralnoj Europi.

Uspjeli smo zbog velikog entuzijazma, prijašnjeg zajedničkog djelovanja pokretača projekta, bezbroj volonterskih sati djece i odraslih, kontinuiranog djelovanja, edukacija nositelja projekata, kontinuirane suradnje i prezentacija na skupovima HMZG-a, moralne podrške gradskih vlasti uz povremenu finansijsku podršku Županije, te uključenosti velikog broja članova lokalne zajednice.

Osamnaest godina aktivnog projekta za unapređenje zdravlja, koji usprkos maloj finansijskoj potpori (godišnje od Grada 5.000 – 8.000 kuna, a od Županije rijetko) živi od rada velikih entuzijasta i volontera. Uveli smo emisije na lokalnom radiju, prvi počeli s prevencijom ovisnosti što je kasnije preraslo u Školski preventivni program na nivou Ministarstva, pedagog, psiholog, školski liječnik, educirali se iz Teorije izbora (realitetna terapija) jer tada, na početku rata, nitko se nije bavio mentalnim zdravljem. Sada imamo organizirano Savjetovalište u koje dolaze svi iz Metkovića koji imaju bilo kakve probleme mentalnog zdravlja. Sve škole su kvalitetne škole, uključeni smo u međunarodne projekte, postoji kontinuitet u radu, u doba rata obavljali smo i karitativne zadaće (tek prije dvije godine osnovan je u Metkoviću župni Caritas).

Asja Palinić-Cvitanović

Zdrava škola u zdravom gradu

Ekološku skupinu za niže razrede naše škole vodi učiteljica Katica Vladimir. Skupina djeluje pod nazivom "Eko-mali". Tijekom godina osmislili su i sudjelovali u različitim projektima prilagođenim dobi djece i školskom gradivu.

Proučavali smo ptice iz delte Neretve i susreli se s činjenicom da je mnogo vrsta ptica nastrandalo, a da su primjerici nekih, koji su na ovom području obitavali u velikom broju, sada jako rijetki. Uz ptice, proučavali smo i druga živa bića koja obitavaju u močvaru. Potom smo otiskli nešto dalje – na ušće Neretve, na more. Uz pomoć različite literature, Interneta, knjiga, edukativnih letaka, spoznali smo zanimljivosti o Jadranskom moru, te zagađenju koje mu prijeti.

U povodu obilježavanja Dana planete Zemlje u našoj školi, "Eko-mali" su uvijek bili aktivni. Zasadili smo mlade biljke. Napravili smo veliki školski kompost u kojeg se odlažu svi razgradivi ostaci. Prikupljali smo PET ambalažu, educirali se o recikliranju plastike. Dobiveni je novac usmjeren za izgradnju dizala, kako bi se djeca s poteškoćama u razvoju mogla slobodno kretati školom. Proučavali smo i skupljali primjerke ljekovitog bilja, te ga pohranili u naš herbarij. Skupljali

smo ga i u većim količinama, te ga sušili, rezali i sortirali u papirnate vrećice. Prodavali smo ga na školskoj prodajnoj izložbi, a prikupljeni je iznos, također, doniran za izgradnju dizala.

Mi živimo u dolini Neretve gdje je glavna grana gospodarstva poljoprivreda, a pesticidi se koriste u velikim količinama. Jedan od glavnih razloga korištenja kemijskih sredstva štetnih za čovjeka i okoliš jest nedovoljna ekološka svijest i obrazovanje o prirodnim načinima sprječavanja štetnika. Zbog toga smo proučavali dalmatinsku ivančicu, buhač – čiji se cvijet koristi kao prirodni pesticid, te smo ga čak pokušali uzgojiti. Nažalost, taj veliki pothvat nam nije u cijelosti uspio jer su se za vrijeme ljetnih praznika i nesnosnih vrućina sadnice osušile.

Svoje znanje stečeno kroz određeni period objedinili smo u međunarodnom projektu "Lokalni centri razvoja", u organizaciji udruge DEŠA, kroz likovne i literarne radove na temu svog zavičaja. Naša škola, točnije "Eko-mali" su nagrađeni za najuspješnije likovne radove. Završnica projekta je organizirana u Slanom.

Osim o ekologiji, "Eko-mali" su se educirali i o zdravlju. Svake godine obilježavali smo Dan jabuka. Naučili zbog čega su jabuke važne našem organizmu, kako se uzgajaju

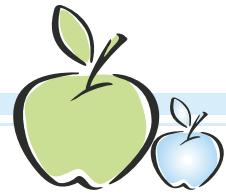
i koja je razlika između ekološki uzgajanih i plantažno uzgajanih jabuka, što smo uvidjeli kušanjem. Naš drugi, najveći projekt je "Zdrava hrana". U njemu smo učili o različitim problemima vezanim uz prehranu. Proučavali smo namirnice te ih obrađivali kroz piramidu zdrave prehrane. Učili smo o njihovom uzgoju i pripremanju. Proučavali smo bolesti moderne civilizacije, vezane uz prehranu (bulimija i anoreksija). Utvrđili smo svoje znanje o brizi za zube, koji su važni čimbenici u probavnom sustavu. Proveli smo upitnik vezan uz dnevne obroke i doručak kao najvažniji. Svoja saznanja smo sročili na plakate i prezentirali pred drugim učenicima i djelatnicima škole.

Ekologija i briga za zdravlje u ovom velikom, zagađenom svijetu jako su bitni. Djecu treba poučavati i educirati od malih nogu, prvo učeći od obitelji, a kasnije i u školi. Ekolozi smo svi mi ako želimo živjeti, udisati kisik, pitи pitku vodu, uživati u zdravim plodovima zemlje. I ono što je najvažnije, osigurati nama i budućim naraštajima, našoj djeci, unucima, praunucima – život na ovom planetu!

Tko ako ne mi? Kada ako ne sada?

Martina Manenica, učenica
EKO-mali

Ekološki osviješteni osnovci iz Metkovića traže gdje su nestale žabe

Osnovna škola don Mihovila Pavlinovića iz Metkovića smještena je u dolini, na desnoj obali rijeke Neretve, okružena bogatom florom i faunom te povijesnim ostacima. Unatoč tome naši učenici većinu svog slobodnog vremena provode izvan tog prirodnog okoliša. Umjesto da upoznaju biološko i povjesno bogatstvo koje ih okružuje, kroz neposredan dodir i promatranje, sve veći broj učenika vrijeme provodi u zatvorenom prostoru uz televizore i računalne igrice. Iz ovih razloga u našoj nastavi prirodoslovja i biologije imperativni je zadatak – što više usmjeriti učenike na izvornu stvarnost, potičući ih na samostalno promatranje. Ovaj zadatak ostvarujemo kroz terenske nastave i provedbe projekata koji zahtijevaju izlaska u prirodu, a time ostvarujemo i za suvremenim život neophodno ekološko obrazovanje djece. Djeca prirodu moraju upoznati da bi je zavoljeli, a zatim i zaštitiли.

Potaknuti informacijama o općem smanjenju broja vodozemaca u svijetu, učenici sedmog razreda su se odlučili, uz pomoć svojih učiteljica biologije, ispitati stanje populacija vodozemaca i moguće uzroke smanjenja njihova broja u dolini Neretve.

Dolina rijeke Neretve predstavlja ostatak najveće mediteranske močvare u Europi, a ostaci nekoć prostrane močvare na ušću Neretve uvršteni su na Ramsarski popis. U dolini Neretve još uvijek postoje velike površine močvarnih staništa, a posebno su značajni prostrani trstici, najveći i vrstama najbogatiji u cijelom sredozemnom dijelu Hrvatske. Obilje vode i močvarnih biotopa predstavlja savršeno stanište za brojne vodozemce.

U zadnjih dvadeset godina u svijetu su se smanjile populacije više od 200 vrsta poznatih vodozemaca, a 32 vrste su nestale. Najdramatičnije smanjenje broja vodozemaca uočeno je u Sjevernoj i Srednjoj Americi te u Australiji. Do sada je postavljeno više hipoteza o uzrocima nestanka vodozemaca, koje se dijele u dvije skupine. Prva skupina su hipoteze o djelovanju čimbenika općeg smanjenja biološke raznolikosti, čiji su mehanizmi eksperimentalno dokazani, a druga skupina su hipoteze o uzrocima čiji su mehanizmi složeni, a posljedica su sinergističkog djelovanja više čimbenika. Najznačajniji čimbenici koji djeluju samostalno ili u međusobnoj sprezi, a dovode do smanjenja

populacija ili nestanka vodozemaca, su uništenje staništa (isušivanje močvara, sječa šuma ili izgradnja prometnica), uvođenje alohtonih vrsta (neurođene vrste potiskuju urođene), prekomjerni izlov (vodozemci se love kao hrana i ljubimci te za medicinske i biološke svrhe), klimatske promjene (vodozemci su ekstremno osjetljivi na male promjene vlage i temperature koje dovode do poremećaja hranidbenih i reproduktivnih navika te smanjenja obrambene moći), UV-B zračenje (povećanje UV-B zračenja usporava rast žaba i izaziva smanjenje obrambene moći), kemijsko onečišćenje (perzistentni organski onečišćivači, npr. dioksiini i poliklorirani bifenili, teški metali, umjetna gnojiva i neki pesticidi, npr. metopren, atrazin, malation i karbamati izazivaju malformacije bezrepaca ili imaju letalni učinak na njih) i zarazne bolesti žaba (javljaju se kod imunodeficijentnih žaba).

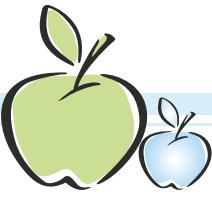
Zbog nedostatka ranijih podataka o normalnoj godišnjoj fluktuaciji populacija vodozemaca, godišnjim klimatskim varijacijama i točnosti determiniranih vrsta u dolini Neretve, na terenu su prikupljane jedinke za determinaciju i anketirano je lokalno pučanstvo. Na šest postaja

s različitim životnim uvjetima (bara, močvarna livada, meliorirana poljoprivredna površina, riječni pješčani nanos, krško vrelo i primorska uvjek zelena šuma) prikupljali smo primjerke vodozemaca koje smo determinirali prema ključu za determinaciju vodozemaca Europe. Na teren se izlazilo četiri puta tjedno, u jutarnjim i večernjim satima, u periodu od ožujka do listopada. U cjelokupnu provedbu bili su, uz veliki entuzijazam, uključeni učenici sedmih razreda koji su radili podijeljeni u osam skupina od po pet do deset učenika.

Anonimnom anketom ispitano je lokalno pučanstvo – lovci na žabe i poljoprivrednici različite dobi. U anketi su bila postavljena pitanja o vrstama vodozemaca, načinu i količini lovljenja, pojavi malformiranih žaba ili pomora žaba, prodaji ulovljenih vodozemaca te o vrstama primjenjivanih umjetnih gnojiva i pesticida.

Od dvadeset vrsta vodozemaca koji žive u Hrvatskoj, u dolini Neretve je na osnovi sakupljenih primjera i podataka iz literature ustvrđena prisutnost deset vrsta vodozemaca svrstanih u šest porodica.

Prema provedenoj anketi, lovci na žabe love samo veliku zelenu žabu (Rana ridibunda,

Pallas, 1771) i zelenu žabu (*Rana esculenta*, Linnaeus, 1758). Najčešće love ostima uz pomoć svjetla, a sezona lova traje od ožujka do listopada. U lov izlaze približno tri puta tjedno i pri tom ulove do pet kilograma žaba, koje prodaju lokalnim restoranima. Pojedini restorani tijekom sezone lova naručuju do 400 kg očišćenih žaba. Prije provedene melioracije šezdesetih godina prošlog stoljeća, tjedno se moglo uloviti i do pedeset kilograma žaba, a potražnja za njima bila je mala. Lovci na žabe i poljoprivrednici do sada nisu uočili pojavu malformiranih žaba ili njihov veći pomor.

Od ukupno 12.000 ha površine doline Neretve, oko 6.000 ha je meliorirano. Na isušenim površinama provodi se intenzivna poljoprivredna proizvodnja uz uporabu umjetnih gnojiva i pesticida. Do devedesetih godina prošlog stoljeća korišteni su pripravci atrazina, metoprena i malationa, a njihova je uporaba danas smanjena, dok se pripravci karbamata i dalje koriste.

Potpričeni nalazak deset vrsta vodozemaca u dolini Neretve ukazuje na očuvanu biološku raznolikost, ali njihov opstanak izravno ovisi o aktivnostima čovjeka. Dolina Neretve prostire se duž posljednjih trideset kilometara toka rijeke Neretve i tvori prirodnu cjelinu s rijekom. Nizvodno od ušća svojih pritoka Trebižata i Bregave u Bosni i Hercegovini, rijeka se širi u aluvijalnu ravan površine 20.000 ha. Jedinstveno močvarno područje doline Neretve, koje se u Hrvatskoj prostiralo na 12.000 ha, smanjeno je i iscjepkano na oko 6.000 ha, zbog opsežne melioracije provedene tijekom šezdesetih godina prošlog stoljeća (koju je financirao FAO).

Od nekadašnjih dvanaest rukavaca, danas postoje samo tri. Nestala su i pripadajuća močvarna područja, lagune i jezera, a sačuvani su samo dijelovi nekadašnje jedinstvene mediteranske močvare. Od ljudskog djelovanja je očuvano 1.620 ha močvarnih staništa zaštićenih zakonom (posebni rezervati). Na isušenom području provodi se intenzivna poljoprivredna proizvodnja, uz uporabu umjetnih gnojiva i pesticida, posebno karbamata koji je povezan s pojmom malformiranih i deformiranih žaba te čestim pomorom žaba u SAD-u. Od početka melioracije i razvoja poljoprivrede do danas nema nikakvih prijavaka o pojavi malformiranih žaba ili o njihovu većem pomoru, što znači da umjetna gnojiva i pesticidi koji se ispiru s poljoprivrednih površina ne izazivaju značajno smanjenje populacija vodozemaca u dolini Neretve. To potvrđuje hipotezu da kemijski onečišćivači imaju subletalni ili letalni učinak na vodozemce samo u sinergističkoj sprezi s nekim drugim vanjskim čimbenicima, koji nisu izraženi u dolini Neretve.

Usporedba tjednog ulova zelenih žaba prije melioracije (50 kg) i danas (5 kg) pokazuje deseterostruko smanjenje, iako se površina močvare smanjila samo dva puta. U istom razdoblju su višestruko porasli zahtjevi tržišta za zelenom žabom, pa je lov intenziviran u komercijalne svrhe. To znači da je smanjenje populacija zelene žabe u dolini Neretve prvenstveno prouzročio izlov, a manje provedena melioracija i uporaba umjetnih gnojiva i pesticida.

O stanju populacija drugih vodozemaca

na istraživanom području nema pouzdanih podataka, ali se iz snimke sa terena zaključuje da ove populacije unatoč promijenjenim vanjskim uvjetima (smanjena vodena površina, povećani salinitet vode, unos teških metala, nutrijenata i pesticida te unos alohtonih vrsta riba i izgradnja prometnica) izgledaju stabilno, a što se podudara s nekim istraživanjem provedenim u južnoj Francuskoj.

U posljednjih dvadesetak godina, u svijetu su provedena mnogobrojna istraživanja na žabama. Uočeno je da kožne žlijezde žaba luče brojne peptide među kojima neki imaju izraženo antimikrobrovo djelovanje. Ovo je otkriće od velike važnosti za sintezu i proizvodnju novih antibiotika. Uz to, usporedbom izoliranih peptida može se procijeniti i stupanj srodnosti među vrstama istraživanih žaba. U Hrvatskoj do sada nije izoliran niti jedan antimikrobrov peptid iz neke "naše" žabe.

Zbog posebne uloge koju vodozemci zauzimaju u mnogim ekosustavima i njihovog farmaceutskog potencijala, potrebno je spriječiti njihovo izumiranje. Svaki napredak koji se postigne u očuvanju populacija vodozemaca pomaže vraćanju prirodne ravnoteže.

Zahvaljujući ovakvim i sličnim projektima, mladi upoznaju prirodu, a što je bolje poznaju, više će je voljeti i bolje štititi. To i jest bio naš primarni cilj.

Mr. sc. Antonela Dragobratović

učiteljica biologije i kemije u OŠ don Mihovila Pavlinovića

Čuvanje i zaštita voda

Učenici VI. d razreda OŠ Stjepana Radića iz Metkovića u školskoj godini 2005./2006. realizirali su projekt Čuvanje i zaštita voda. Voditeljica projekta bila je nastavnica prirode Vesna Pavlović, a u radu nam je pomagala i knjižničarka Ivana Čarapina.

Učenici su, koristeći različite izvore znanja, pronašli podatke o različitim temama vezanim za vode i tako ostvarili ciljeve projekta. Neke od tema su rasprostranjenost vode u prirodi, opća svojstva vode, kružni tok vode u prirodi, stupnjevi čistoće voda, uzroci onečišćenja voda, Zakon o zaštiti voda, kako štedjeti vodu, voda kao simbol u kršćanskoj religiji, zanimljivosti, voda u literaturi i glazbenoj umjetnosti. Učenici su na osnovi pronađenih podataka izvršili korelaciju i povezali znanje o vodama iz

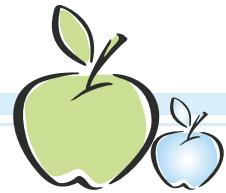
predmeta prirode, zemljopisa, hrvatskog jezika, glazbene literature, vjeroučstva te kemije i fizike.

Posebnu pozornost posvetili smo problemima onečišćenja voda, a posebno smo istaknuli probleme vezane za našu rijeku Neretvu.

Projekt je predstavljen u obliku plakata i power-point prezentacije koju su učenici prikazali u svim šestim razredima. Učenici su uočili da sve veći nedostatak čiste, pitke vode postaje globalni problem većine zemalja. Naša zemlja obiluje velikim količinama pitke vode koje trebamo sačuvati od onečišćenja jer predstavljaju neprocjenjivo blago našeg naroda.

Projekt je prikazan i u sklopu integriranog tjedna koji je u našoj školi organiziran povodom Međunarodnog dana voda, 22. ožujka.

Mirisi i boje zavičaja

Projekt Mirisi i boje zavičaja je pedagoško-edukativni projekt za učenike u organizaciji Ornitološke zbirke u Metkoviću. Cilj projekta je očuvanje biološke raznolikosti delte Neretve, upoznavanje novih vještina fotografiranja, korištenje stručne literature i razvoj timskoga rada i suradničkoga učenja. Projekt je realiziran u razdoblju od listopada 2005. do listopada 2006. godine. U projektu su sudjelovale četiri ekipe, a OŠ Stjepana Radića predstavljala je grupa Cvjećari koju vodi nastavnica prirode Vesna Pavlović.

Naš rad sastojao se od odlazaka u prirodu, gdje smo fotografirali izabrani pejzaž u rukavcu Neretve. Upoznavali smo vrste biljaka i uočavali promjene u okolišu. Svaki naš odlazak u prirodu davao nam je drugačiji ugođaj oblika i boja koje samo priroda može podariti. Rezultat našeg istraživanja je fotoalbum u kojem su zanimljive fotografije nastale kroz sva godišnja doba, popraćene zapisima o promjenama u prirodi i biljnim vrstama u navedenom staništu.

Djeci se ovakav način rada svidio jer im je omogućio bolje upoznavanje i slobodan način izražavanja. Projekt smo prikazali i u obliku plakata te ga izložili u holi škole. Izložba i prezentacija projekta bila je u galeriji GKS u Metkoviću 6. prosinca 2006. godine.

Radom na ovom projektu učenici su uočili da nismo samo mi prisutni na obalama ove rijeke. Dijelimo je s mnogobrojnim

biljnim i životinjskim vrstama, a njihovo preživljavanje ovisi o nama i našem odnosu prema njima i prema okolišu u kojem živimo. Još jače smo u sebi potakli želju za izgradnjom ekološke svijesti i pozitivnog stava prema prirodi zavičaja, kako bismo se

što ugodnije osjećali u prostoru u kojem živimo.

Projekt je predstavljen i na izložbi Kampanja podizanja svijesti, održanoj u Slanom 30. studenoga 2006. godine, kao dio projekta "Lokalni centri razvoja".

Eterična ulja

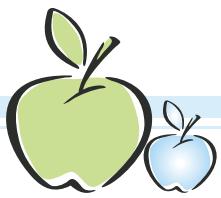
UOŠ Stjepana Radića projekt Eterična ulja realiziran je u vremenu od lipnja 2007. do ožujka 2008. godine. Financijsku potporu dao je Odjel za društvene djelatnosti Dubrovačko-neretvanske županije, a voditeljice projekta su bile nastavnice Nataša Jakišić i Vesna Pavlović, koordinator projekta nastavnik Miće Caleb, dok je suradnica na projektu bila knjižničarka Ivana Čarapina. U projektu su sudjelovali učenici, polaznici ekološke i cvjećarske skupine te mladi kemičari.

Svi zadaci projekta su ostvareni. Izvedene su terenske nastave (ljetozima), procesi destilacije (dobivena eterična ulja od lavande, smilja, crnog

bora), maceriranje biljaka u maslinovom ulju (dobivanje ulja za masažu), napravljeni su mirisni sapuni, a biljke su uvrštene u školski herbarij.

Proizvodi su izloženi na promociji knjige dr. sc. Ivana Jurića "OŠ Stjepana Radića u Metkoviću 1845. – 2007.", a projekt je prezentiran i na Učiteljskom vijeću 27. veljače 2008. godine. Učenica Katarina Pavlović i nastavnica Nataša Jakišić bile su gošće radioemisije studija Delta, čija je voditeljica bila predsjednica Metković – Zdravi grad Asja Palinić-Cvitanović. Učenici su predstavili projekt i na županijskom natjecanju Eko-kviz Lijepa naša, a kako su osvojili prvo mjesto, projekt je predstavljen i na državnom natjecanju u Sv. Martinu na Muri.

Lokalni centri razvoja

O Š Stjepana Radića sudjelovala je u Međunarodnom projektu Lokalni centri razvoja koji je trajao dvije godine. Organizator ovog projekta u našoj županiji je humanitarna i mirovorna organizacija Deša – Dubrovnik, u suradnji s talijanskim partnerom Svim iz regije Marche. Koordinatorica projekta iz naše škole je profesorica Snježana Nikolić. Ciljevi ovog razvojnog projekta su podizanje svijesti učenika o zavičajnim biorazličitostima, povjesnom i kulturnom naslijeđu, zaštiti okoliša i održivom razvoju. Povodom završetka projekta upriličena je izložba učeničkih radova pod nazivom "Kampanja podizanja svijesti", održana 30. studenoga 2006. godine u Slanom, u prostorijama samostana franjevačke crkve Svetog Jeronima. Izložbu je otvorila Jany Hansal, predsjednica udruge Deša, a bili

su nazočni i predstavnici regije Marche iz Italije.

Našu školu predstavljali su Učenička zadruga "Crveni ždral" i voditeljica Lajla Volarević, koji su izložili mnoštvo svojih unikata napravljenih od gline, kuglice od šiblja, masku od kaširanog papira i druge izloške, Ekološka skupina s voditeljicom Natašom Jakišić, a izložili su projekte "Puževi i školjkaši delte Neretve" i "Divlji šipak", Mlade vezilje koje vodi učiteljica Marija Volarević, koje su prikazale svoje prve ručne radove s etno motivima te Grupa "Cvjećari" i voditeljica Vesna Pavlović, koji su predstavili projekt "Mirisi i boje zavičaja".

Eksponati učenika naše škole oduševili su mnoge, pa tako i članove žirija. Posebnu pažnju privukli su radovi učeničke zadruge koji su osvojili prvo mjesto, a škola je za ukupni dojam osvojila treće mjesto.

EKO-fotka

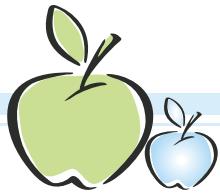

Učenici OŠ Stjepana Radića pod vodstvom nastavnice Vesne Pavlović sudjelovali su u projektu za učeničku EKO-fotku. Projekt organizira OŠ Ferdinandovac koja od 2001. godine ima status Međunarodne Eko-škole. EKO-fotka je natječaj za učeničku fotografiju koji ima zadanu temu. Pokrovitelj natječaja je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, uz finansijsku potporu Fonda za

zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost. Svrha natječaja je poticanje i razvijanje ljubavi za prirodne ljepote zavičaja, razvijanje kritičkoga mišljenja prema aktivnostima koje narušavaju prirodnu ravnotežu i osvješćivanje potrebe da je svaki pojedinac dužan živjeti s prirodom i njezinim zakonitostima.

Teme natječaja ove godine bile su "Svitanje i sumraci u mom zavičaju" i "Ovo nanosi bol našoj majci Prirodi". Sudjelovalo je 106

škola iz cijele Hrvatske, a prisjelo je 1355 radova vezanih uz predložene teme. Na izložbi u OŠ Ferdinandovac, održanoj 20. travnja 2007. godine prikazano je devet učeničkih fotografija iz naše škole. Učenici su svojim fotografijama pokazali kreativnost i ljubav prema prirodi. Zabilježili su na svojim fotografijama ljepotu prirode, ali i uočili posljedice nesavjesnog djelovanja čovjeka na okoliš.

Usvojite i vi dupina!

Plavi svijet
Zahvalnica usvajatelju

VI.c oš Stjepana Radića

*Usvajanjem dobrog dupina (*Tursiops truncatus*) imenom*

Debby

pomoći ste projekt zaštite dobrih dupina koji obitavaju u Cresko-Lošinjskom arhipelagu, te doprinijeli podizanju svijesti javnosti o potrebi zaštite svih dupina i njihovog prirodnog okoliša.

Veli Lošinj, 14.5.2008

Plavi svijet

Plavi svijet – Blue World
Veli Lošinj

U jedinjeni narodi su 2007. godinu proglašili Međunarodnom godinom dupina, s ciljem animiranja svjetske

javnosti o ugroženosti i potrebi zaštite ovih prekrasnih životinja. Tim su povodom učenici VI. e razreda OŠ Stjepana Radića iz Metkovića, skupa s nastavnicom

prirode Vesnom Pavlović, usvojili dupina imenom Mush. Akcija je nastavljena i u školskoj godini 2007./2008. usvajanjem dva nova dupina.

Akciju provodi udruga Plavi svijet, čime se daje potpora radu Jadranskoga projekta dupin, na istraživanju i očuvanju dupina u Lošinjskom arhipelagu i čitavom Jadranskom moru. U području Lošinja živi jedina poznata skupina dobrih dupina u našem moru, a broji oko 120 jedinki.

"Usvojite dupina" je kampanja podizanja svijesti javnosti kojom se ljudi pozivaju da se uključe u zaštitu dupina i pomognu projekt.

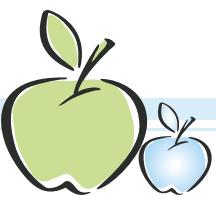
Dupini su globalno ugrožene životinje. Onečišćenje mora, uništavanje staništa, prekomjeran izlov ribe i slučajni ulov u mreže samo su neki od razloga ugroženosti ovih prekrasnih životinja. U sklopu nastave prirode učenici su kroz literaturu, crteže, power-point prezentacije, plakate, stripove i na drugi način upoznali ove životinje i time pokazali poštovanje prema njima.

Učenici VI. c razreda usvojili su snažnu i društvenu ženku imenom Debby, a učenici VI. d razreda Metu, razigranog, mladog mužjaka.

Usvojitelji su kao zahvalu za donaciju dobili CD-ROM s informacijama o kitovima i dupinima Sredozemlja i Jadran, poster, zahvalnicu i sliku s opisom odabranog dupina. U časopisu Akvamarin, koji smo dobili, možemo pročitati informacije o ponašanju i kretanju dupina. Učenici su dobili i člansku iskaznicu Plavoga svijeta.

Sudjelujući u ovoj akciji ponosni smo što smo bar jednim dijelom pomogli u očuvanju i zaštiti dupina u našem moru s nadom da će se ova akcija nastaviti i u sljedećoj školskoj godini, pri čemu nam punu podršku daje i naša ravnateljica Božena Nikoletić.

Projekti OŠ Stjepana Radića

Projektom Zlatna ribica, koji je napravljen školske 1999. godine u okviru projekta Metković – Zdravi grad, Osnovna škola Stjepana Radića je dobila prekrasan akvarij. Cilj projekta bio je educiranje učenika škole o održavanju akvarija (čišćenje, mijenjanje filtera, održavanje akvarijskih biljaka...), te razvijanju ljubavi prema ukrasnim akvarijskim ribicama.

Projekt Kroz močvaru sada i za budućnost, iz školske godine 2000./2001. koji je financirao Regionalni centar zaštite okoliša za Srednju i Jugoistočnu Europu, proveden je kao organizirana naučna ekskurzija tradicionalnim neretvanskim lađama kroz neretvansku močvaru, uz sudjelovanje 170 učenika koji su imali priliku upoznati biološku raznolikost delte Neretve, koja se nalazi na Ramsarskom popisu močvarnih staništa. U sklopu projekta sudionici su posjetili i arheološki muzej u Vidu. Nakon ekskurzije organizirane su literarne i likovne radionice. Postavljena je izložba u školi, a nastavnica Nataša Jakišić s troje učenika bila gošća studija Delta u radioemisiji u kojoj je predstavljen projekt. Svi materijali (videosnimka, fotografije, crteži...) s ovog projekta koriste se u nastavi prirode kod obrade nastavne cjeline – kopnene vode. Voditeljice projekta bile su čiteljice biologije i kemije Nataša Jakišić i Vesna Pavlović, a koordinatorica projekta bila je Snježana Nikolić, defektologinja.

Projekt Ekološki problemi u Park šumi Predolac-Šibanica proveden je školske godine 2004./2005., a uočili smo niz ekoloških problema. Stoga smo se odlučili za akcije kojima bismo dali svoj doprinos u njezinu očuvanju. Fotografirali smo mjesta gdje se odlaze najviše otpada. Na nekim smo mjestima u šumi zatekli alarmantno stanje; otpad kao što su stare gume, odbačeni dijelovi starih automobila, stare boce itd. Jedan dio smeća smo uklonili. Uklanjali smo i gnijezda borova četnjakagnjezdara velikim motkama sa škarama. Pri tome su nam pomogli djelatnici šumarije u Metkoviću. Dignuta su gnijezda koja smo zatim spaljivali. Uredili smo lovačku kućicu koja je bila išarana i puna smeća. Smeće smo uklonili i oličili kućicu s vanjske i unutrašnje strane. U svrhu očuvanja Park šume predložili smo postavljanje oznaka. Razgovarali smo s ravnateljem šumarije o nedignutim suhim stablima i postavljanju panoa na kojima bi bile prikazane značajne vrste biljaka i životinja u Park šumi.

Projekt Ljekovito bilje provodio se u školskoj 2003./2004. godini, a cilj mu je bio upoznavanje s biljkama koje svakodnevno

susrećemo, a imaju ljekovita svojstva. Biljke smo sakupljali, pri čemu smo vodili računa o vremenu branja, načinu sušenja i pohranjivanju. OŠ Slano nam je poklonila sadnice ljekovitih biljaka koje nismo imali u našem kraju. Posadili smo ih s istočne strane školskoga parka. Djelatnice apoteke Draženović održale su mladim ekoložima predavanje o zlouporabi sintetičkih lijekova i blagotvornom djelovanju ljekovitih čajeva. Posjetili smo i Snježanu Čuže, koja je biljnim pripravcima izlijječila osteomielitis (infekcija kostiju) i od tada se bavi ljekovitim biljem. Učenici su napravili pano u školi i prezentirali projekt na natjecanju iz ekologije.

Projekt Puževi i školjkaši donjoneretvanskoga kraja vodila je školske 2004./2005. godine Nataša Jakišić, a koordinatorica je bila Snježana Nikolić. Projekt je financirao Odjel za društvene djelatnosti Dubrovačko-neretvanske županije. Za upoznavanje biološke raznolikosti puževa i školjkaša u donjoneretvanskom kraju, grupa mlađih ekologa je odlučila napraviti razrednu zbirku. Za sakupljanje ljuštura izabrana su tri lokaliteta, ušće Neretve – dio delte Neretve gdje je pjeskovito morsko dno, jedini ihtiološko-ornitološki rezervat u RH, Klek – pojas izložen prskanju mora i područje vezano za morsko dno te močvarna livada u blizini naselja Vid, za upoznavanje slatkovodnih vrsta.

Školjkaše i puževe grupirali smo u porodice, proučili zbog čega se izlovljavaju pojedine

vrste i koje su vrste zakonom zaštićene. U svrhu očuvanja ovih vrijednih organizama odlučili smo se za pravljenje promidžbenog materijala u obliku CD-a, videosnimki, plakata i fotografija. U školi je napravljena i izložba. Rad je predstavljen na županijskom natjecanju iz ekologije. Dio materijala je prikazan na izložbi koju je organizirala udruga Deša iz Dubrovnika.

Projekt Plodovi jeseni proveden je školske 2006./2007. godine, a financirao ga je Odjel za društvene djelatnosti Dubrovačko-neretvanske županije. Cilj projekta bio je upoznavanje s biljkama iz našega kraja, kao što su divlji šipak, planika i divlja ruža. S učenicima je izvedena naučna ekskurzija u Borovce, gdje su brali plodove, snimali i fotografirali. Potražili smo podatke o prehrabnenim vrijednostima i ljekovitim svojstvima biljaka. Od plodova divljega šipka napravili smo sirupe, od maginja marmeladu, a plodove divljega šipka sušili smo za pravljenje čajeva. Projekt smo prezentirali na školskom vijeću učenika. U školi smo napravili pano. Napravljene proizvode smo poklonili smo Centru za osobe sa posebnim potrebama i osobama u staračkom domu u Metkoviću. U projektu je sudjelovalo 15 učenika.

Nataša Jakišić, učiteljica biologije i kemije, voditeljica projekata
Snježana Nikolić, defektologinja koordinatorica projekata

Mjesec ekološke osviještenosti

Grad Zagreb, Gradski ured za prostorno planiranje, zaštitu okoliša, izgradnju grada, graditeljstvo, komunalne poslove i promet, Odjel za zaštitu okoliša, gospodarenje otpadom, vode i vodno gospodarstvo, aktivno se uključio u provedbu medijske kampanje "Povezani zdravljem", organizirajući i provevši niz multimedijskih aktivnosti koje populariziraju društveno odgovorne projekte i programe temeljene na suvremenoj ekološkoj građanskoj svijesti i kulturi življena po načelu – Zagreb, zdravi grad očuvanoga okoliša.

Programske manifestacije u jedinstvenu cjelinu povezuju znanstvene spoznaje, suvremeno ekološko gospodarstvo, građansku kulturu življena i društvenu odgovornost medija, s ciljem razmjene informacija, znanja i ideja za buduća nova partnerstva Grada i građana, te s ciljem što uspješnijeg provođenja programa i projekata upravljanja i zaštite okoliša Grada Zagreba. Osim stručnih sadržaja, tijekom mjeseca lipnja proveden je i niz popularno edukativnih programa kojima je bio cilj promovirati ekološku građansku svijest, osobito kod najmlađih stanovnika Zagreba. Svjetski dan zaštite okoliša, 5. lipnja, jedan je od najznačajnijih instrumenata kojima

Ujedinjeni narodi potiču globalnu svijest o okolišu te jačaju političku pozornost i djelovanje u više od sto zemalja svijeta. Na Svjetski dan zaštite okoliša, Grad Zagreb organizirao je tribinu za nevladine ekološke udruge, u prostoru Tribine Grada Zagreba. Cilj obilježavanja 5. lipnja je uključivanje što većeg broja pojedinaca i organizacija u što više zemalja u aktivnosti koje pridonose zaštiti okoliša, održivom razvoju i društvenoj odgovornosti pa je središnja tema tribine bila društveni odraz građanske ekološke svijesti, odnosno ekologija svijesti pojedinca i društva.

Prezentirani su i televizijski spot, u trajanju od 30 sekundi te radijski spot u trajanju od 15 sekundi, s porukom građanima o Zagrebu kao gradu koji ulaže u zaštitu okoliša zbog zdravlja svojih građana. HRT je bio glavni medijski pokrovitelj kampanje.

Tiskan je Ekolist-letak edukativno-promotivnog sadržaja, kao prilog u pisanim medijima, koji širokoj javnosti nudi pregled općih popularnih informacija iz područja okoliša i s porukom građanima da Grad podupire ekološku edukaciju i osviještenost svojih građana. Prilog je objavljen u časopisu ZG-NEWS, kao medijskom pokrovitelju kampanje.

Nekoliko osnovnih škola Grada Zagreba

donirale su djeće radove za tematsku izložbu "Slikam okoliš grada", čiji je cilj bio skrenuti pažnju na kreativno-edukativni rad s mladima u školama, na ekološkim temama. Tijekom lipnja dječji radovi bili su izloženi na panoima u atriju Poglavarstva Grada Zagreba i u galeriji Skupštine grada. Organiziran je i tematski stručni skup o mogućnostima koje Grad Zagreb ima koristeći najnovije znanstvene i stručne spoznaje i primjenjujući ih u poslovima upravljanja i zaštite okoliša. Skup je organiziran u suradnji s Institutom "Ruđer Bošković" i Sveučilištem u Zagrebu, a održan je u Vijećnici Grada Zagreba, kao završna manifestacija kampanje, koju prati brošura sažetaka iznesenih znanstvenih i stručnih radova. Središnja tema skupa bila je izazovi upravljanja gradom i njegovim resursima, koji proizlaze iz stalnog povećanja broja ljudi u urbanim sredinama diljem svijeta, što ima za posljedicu povećanje nezaposlenosti i prijetnju sve većim siromaštvo, neadekvatnu zdravstvenu i socijalnu skrb i brojne komunalne probleme koji sve više opterećuju gradski okoliš.

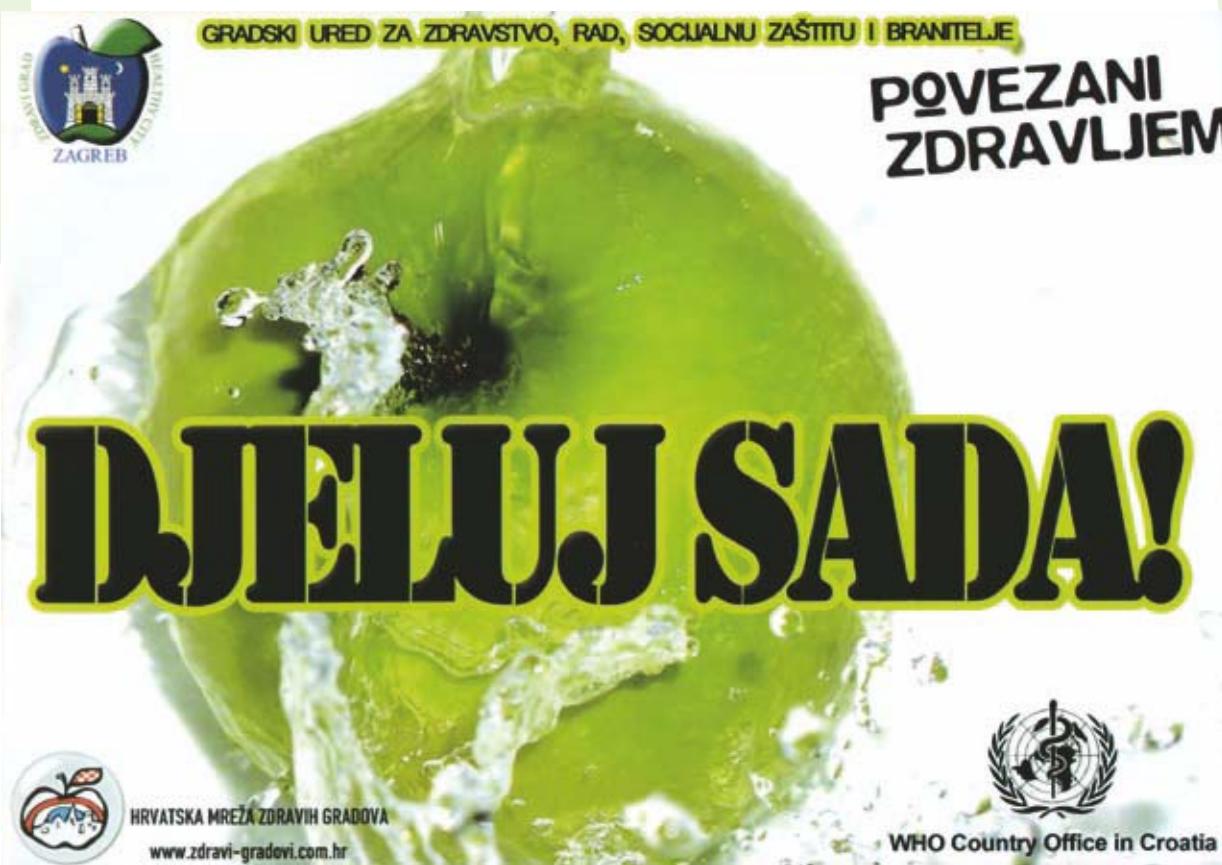
Od 15. do 18. listopada ove godine Grad Zagreb će biti domaćin međunarodne konferencije povodom dvadesete obljetnice pokretanja projekta Zdravi grad.

GRADSKI URED ZA ZDRAVSTVO, RAD, SOCIJALNU ZAŠTITU I BRANITELJE

**POVEZANI
ZDRAVLJEM**

DJELUJ SADA!

HRVATSKA MREŽA ZDRAVIIH GRADOVA
www.zdravi-gradovi.com.hr

WHO Country Office in Croatia

Epoha zdravlja

Glasilo Hrvatske mreže zdravih gradova

Izdaje

Hrvatska mreža zdravih gradova

Predsjednik HMZG

Prof. dr. Slobodan Lang
slobodan.lang@hzjz.hr

Glavna urednica

Doc. dr. sc. Selma Šogorić ssogoric@snz.hr

Odgovorni urednik

Duško Popović popovicdj@yahoo.com

Izvršni urednik

Nenad Goll nenad@goll.hr

Grafičko oblikovanje

Dipl. ing. Ivan Gluhak ivan.gluhak@vjesnik.hr

Redakcija: Škola narodnog zdravlja

"Andrija Štampar", Rockfellerova 4, 10000 Zagreb, telefon 4590 100 telefax 4684 213

List izlazi periodično. Rukopise i fotografije ne vraćamo. Glasilo je otvoreno za suradnju. Prilozi se ne honoriraju.

Priprema i tisk

VJESNIK d.d.

Naklada 10.000 primjeraka